

**vipavski
glas**

letnik XXVIII December 2012/št. 103

Božični čas

*Borni hlevček na samotni gmajni,
nocoj sprejel si Detece iz raja,
ki vsem ljudem najdražji mir podaja,
da v veri bi ostali zvesti, vztrajni.*

*Ob zmedi časa dvom nas obtežuje,
a Jezušček si izbere trde jasli,
kjer ni ljubezni, ogenj že ugasli,
v katero smer zdaj, človek se sprašuje.*

*Le vernemu izpolnijo se sanje,
da čudež božji v milosti dojema,
Zveličar naš za svoje nas sprejema,
v tej luči vere se jasni spoznanje.*

*Le On je pot, ki vodi nas k Očetu,
vzemimo torej križ in bolečine,
saj to je ključ do večne domovine,
navdih radosti vseh želja na svetu.*

*Lojze Bajc,
priredil in dopolnil Jože Kalc*

“Psihologija medčloveških odnosov zagovarja pomen žive besede, stiska rok, pogleda iz oči v oči. Tega se ne da z ničimer nadomestiti. Vendar človek lahko deluje tudi na daljavo – posebno z napisano besedo, s podobami in simboli. Pri tem je jezik še vedno najmočnejši ustvarjalec osebnih odnosov. Čeprav so nam z neverjetno tehniko odprte in dane fizične poti po celem planetu Zemlja in tudi v vesolje, smo si ljudje med seboj vedno bolj oddaljeni in smo intimno osamljeni.” (A. Trstenjak)

Ob bližajočih se božičnih in novoletnih praznikih stopimo do sorodnikov, sosedov, prijateljev in znancev in jim s toplim stiskom rok zaželimo vse dobro v letu, ki prihaja. Naj jih spremlja zdravje, mir, zadovoljstvo, sreča in upanje v boljšo prihodnost. To želimo tudi vsem našim bralcem in sodelavcem VG.

Vsem našim bralcem iskreno čestitamo za dan samostojnosti. Praznujmo ga, izobesimo zastave, s ponosom se ga veselimo kljub vsesplošnemu nezadovoljstvu. Časi so se vedno spreminjali, tudi to bo prešlo.

Uredniški odbor

Naslovnica:

Obnovljen Lanthierijev dvorec

Foto: Oton Naglost

Vsem občankam in občanom v imenu Krajevnne Skupnosti Vipava želim vesele božične praznike ter srečno, zdravo in uspešno leto 2013! Naj bo naslednja pesem dopolnilo mojega voščila:

*Spet se božič nam najavlja,
blizu je Silvestra čas.
Novo leto že pozdravlja
tebe, mene in vse nas.
Srečne praznike želimo,
zdravja vam privoščimo,
smeh naj greje vas vso zimo,
da vam v srcu bo toplo!*
Sara Pipan

Milan Poljšak,
predsednik KS Vipava

*Morda je res,
da so mogočne zarje
v neznani čas vstopile
in se, morda,
v škrlatni veter
potopile...*

(Mihaela M. Tihelj: Mogočne zarje)

Spoštovane občanke, cenjeni občani, vsi ljudje dobre in manj dobre volje!

Svetlo vzdušje decembrskih dni in noči, obsijanih z lučkami ni samoumeven recept za smeh in dobro razpoloženje. Ni namreč treba posebej poudarjati, da se nahajamo v težkih časih, ki jih živimo, ali bolje rečeno, preživljamo, kajti preživeti je nekako treba. Ker ima hudič – kot radi rečemo – več mladih naenkrat, se je mnogo težav vsulo na nas obenem. Veliko delovnih mest v naši regiji je izgubljenih, socialne pravice se krčijo, a »cesar svoje pobere«: ljudje na to odreagiramo različno. Nekateri izmed nas nemo opazujejo, ker so ostali brez besed, kar jim ne gre zameriti; drugi mirno protestirajo, kakšna vroča glava izkoristi »gužvo« in se preizkusi v novejši nešportni disciplini »met granitnih kock«, kar je obsojanja vredno; večina izmed nas pa vendarle ve, da sonce za oblaki je, vprašanje je zgolj čas, neznani čas, kdaj se bo razburkano morje vzponov in padcev prelevilo v bolj mirno vodo.

Božični in novoletni čas je obdobje upanja in vere. Božiček sicer prinaša darila (če kaj v denarnici šelesti – dobri možje imajo namreč svojo ceno), to pa ne sme igrati glavne vloge v naših pričakovanjih. Najpomembnejša nam mora biti Luč, ki rešuje, kar je izgubljeno.

Ta praznični čas je poziv nam ljudem, da verjamemo in verujemo, tu ni prostora za dvom, kajti – kot je zapisano v Knjigi vseh knjig »... kdor dvomi, je namreč podoben morskemu valu, ki ga veter dviga in premetava«.

Naša zimska burja naj ne bo problem, temveč priložnost in opomin, da ni tu zato, da bi nas premetavala in spodnesla, marveč premešala zrak, prinesla svežino in nas utrdila v telesih in značajih – brez dvoma, da je tako.

VESEL BOŽIČ IN SREČNO 2013

Mag. Ivan Princes, župan

Sveti Danijel, Bela in vasica Sanabor

2. del

Česnova hiša, kasneje dom družine Jerončič

Pisatelj Ivo Česnik

Česnovo domačijo z velikim ločnim portalom je leta 1852 postavil Andrej Česen. V popisu duš župnije Col iz leta 1868 je že zapisan kot Česnik. Rojen je bil leta 1815, v zakonu z ženo Ano iz Orešja pa se jima je rodilo šest otrok, med njimi edini sin Janez (v dokumentih kot Johann), oče nekoč znanega krajevnega pisatelja, Iva Česnika. Nadarjeni fant se je rodil 4. novembra 1885. Osnovno šolo je obiskoval na Colu in v Vipavi, gimnazijo pa v Ljubljani. Na graški univerzi je najprej študiral jezike, umetnostno zgodovino in filozofijo, nazadnje pa končal pravo in postal odvetnik v Novem mestu. Politično je bil blizu Krekovemu krščanskemu socializmu, kandidiral pa je v vrstah takratne slovenske ljudske stranke. Pisati je začel zelo zgodaj in je bil kot pisec izjemno plodovit. Tako zelo, da je včasih pozabljal na kvaliteto. Za svoje zgodbe je jemal dogodke iz domačega vaškega življenja. Pogosto tako neposredno, da se je njegov oče kar naprej otepal zamer. Loteval se je tudi dramatike. Kot Nande je nastopal v Rokovnjačih, dramatiziral je Jurčičevega Domna, napisal pa tudi kmečko komedijo Pogodba, ki so jo med obema vojnama pogosto igrali na podeželskih odrih. Zbiral je vipavske ljudske pesmi, napisal nekaj literarno zgodovinskih esejev, loteval pa se je tudi verskih in

Marija in Jože Jerončič z otroki. Stojita Štefka in Ivan, sedita Ciril in Tone

političnih tem. Med njegovi zapisi pa zaman iščemo krajepisne članke o Sanaboru, o njegovi zgodovini, stavbah, etnologiji, družinskem in gospodarskem utripu. Če o njem že kaj zapiše, stori to anonimno. V zgodbi Siromakova bajta tako beremo: »Vsa vas se je bleščala v zahajajočem solncu, obrobljena je bila od zelenih travnikov in pisanih vinogradov, pred njo je stala cerkev na malce vzvišenem prostoru in mirno je žuborel potok v mogočnih skokih preko kamenja in skal. Ptici so peli v grmovju in s pašnikov so se čuli zvonci in klici pastirjev. Drugače je bil razlit nad vsem krajem velik, svečan mir.« Tak je videti Sanabor s colske ceste, pisec pa njegovega imena ne omeni niti pomotoma in tudi Vipavski dolini se izogiba skoraj do konca. O njej se je temeljiteje razpisal šele pred koncem druge svetovne vojne v Koledarju družbe sv. Mohorja za leto 1945. Toda tudi tu je Sanabor omenil le v zvezi s cestami. Če se je Ivanu Cankarju pripetilo, da je zatajil svojo mater, potem bi lahko za Ivana Česnika dejali, da je zatajil svoj rojstni kraj. Njegove zgodbe so zato brezosebne

in brezčasne, kar je opazilo več literarnih zgodovinarjev. Zdi se, da je na koncu to ugotovil tudi sam. Zato zapis o Vipavski dolini samokritično končuje: »Njene lepote nismo nekdaj znali ceniti, dasi smo bili v njej rojeni in smo njene čare gledali in doživljali v mladih letih. Danes jo cenimo drugače, ko mislimo nanjo s poljskim pesnikom Mickiewiczem: Domovina, ti si kakor zdravje!«

Bizjakova ali Tonetova hiša, gospodarski del

Okno s kamnitim napuščem

To njegovo obžalovanje je kmalu postalo še močnejše. Po vojni je namreč z družino emigriral v Avstrijo, nato pa se je naselil v Švici in tam leta 1951 tudi umrl. Njegovi potomci so prekinili stike s Sanaborom in se preselili v ZDA. Oglasili so se šele po slovenski osamosvojitvi, ker sta jih zanimali nacionalizirani očetovi vili v Ljubljani in Medvodah.

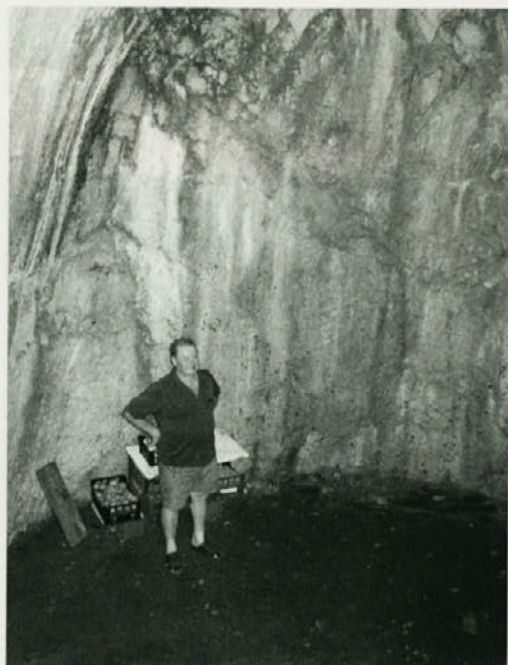
Posestvo je kasneje prevzel Simon Jerončič, ki se je v Sanabor priženil. Prazna domačija, ki jo je že deloma prizadel požar, je zdaj v lasti njegovega pravnuka Ivana. Starša Jože in Marija Jerončič sta imela deset otrok, a so se vsi odselili. V vasi je ostala le hči Ivanka, poročena v družino Ambrožič. Njihove poglede zapira naravnost mogočna dvonadstropna domačija Bizjakovih, ki ima gospodarski in stanovanjski del pod skupno streho. Izstopa njena ulična fasada s kamnitimi okenskimi napušči. Zgrajena je bila leta 1828, prezidana pa slabih 45 let kasneje. Tudi Bizjakovi so bili ena bogatejših vaških družin. Imeli so več hlapcev in dekel in kot edini v vasi tudi kar dva para volov. Anton Bizjak, rojen leta 1867, je bil v avstro-ogrskih časih izbran na častno funkcijo sodnega porotnika. Poleg slovenščine je obvladal tudi nemški jezik. V dobro so mu šteli tudi

podatek, da je plačeval skoraj 32 kron letnega davka. Leta 1959 so etnologi pred njegovo domačijo slikali staro mater Frančiško Bizjak s sinom Ivanom, snaho Cirilo in petimi vnuki: Marijo, Ivanom mlajšim, Danilom, Vereno in Antonom.

Vaška znamenitost je tudi Kobalova ledenica. Tako ji rečejo le zaradi nizkih temperatur v njej, v resnici pa je bila predvsem klet, urejena v naravni podzemeljski jami, v enem od odtokov izginulega sanaborskega jezera. Dno visokega prostora zvonaste oblike pokriva betonska plošča, dva metra višje pa je bil na tramovih narejen še lesen pod, ki je že propadel. Ureditev prostora je leta 1879 naročil prejšnji lastnik kmetije Janez Tomažič, po domače Blažišar. Ni služil le za pridelke, včasih so v njem hranili tudi led. Za steklenice boljše vsebine je bila izklesana posebna stenska niša. Z njimi je gospodar po-stregel imenitnejšim gostom, med njimi zlasti vipavskemu grofu Karlu Lanthieriju.

Bizjakovi iz arhiva Slovenskega etnografskega muzeja

Kobalova ledenica

Pred Kovačevo hišo leta 1959

Postala sta prijatelja, dovolj dobra, da je dobrosrčni plemič Sanaborcem daroval del svojih nanoških gozdov. Na vsako družino sta prišla po dva hektara. Občasen gost je bil tudi baron Janez Henrik von Maasburg, topniški oficir, ki se je priženil v Vipavo. V Sanaboru je imel svoj vinograd, sredi vasi pa vinski hram, ki ga je uporabljal tudi kot počitniški hišico. Domačini so stavbici rekli Baronovše. Da je bila lastniku res v veselje, je pričala freska z muzikanti na fasadi. Naslikal jo je menda baron sam. Tako kot vrhpoljski župnik Dejak je bil tudi sam dober amaterski slikar. Hram še vedno stoji, uporabljajo ga kot gospodarsko pritliklino, razposajenih godcev pa že ni več.

Janez Tomažič je bil eden najvplivnejših sanaborskih kmetov. Dosti je pomagal revežem, precej pa daroval tudi za vaško in župnijsko cerkev na Colu. Umrli je leta 1905. Na nagrobnik so mu zapisali: »Ljubi Bog, poplačej mu, kar storil je dobrega revežu. Delil je dobrote le malo let, a zaslužil si je gotovo nebeški svet. Svetila mu večna luč!« Njegova vdova Frančiška, rojena Pregelj, se je odselila v Budanje, hišo s posestvom pa prodala. Kobalovi so jo kupili že iz druge roke leta 1910. Klet v naravni jami so s pridom uporabljali. Med zadnjo svetovno vojno je služila celo za vaško zaklonišče.

Sanaborci nasploh niso bili nikoli revni. »Vejste, tiskrot je njeslu kmetijstvu!« Bili pa so tudi pridni, znali so se znajti in bili, kot pravijo stari ljudje, mitlnasti. Mitlnost ne pomeni le iznajdljivosti, temveč tudi kanček poslovne prijaznosti in pristrčne premetenosti, s katerima so se nekoč odlikovali grški in judovski trgovci. Prodajali so mnogo živine, udarni vaški proizvod je bilo stoletja dolgo vino sanoborec. V nekaterih kletih ga je bilo tudi po 12 hektov. Še v italijanskih časih so bile v modi osmice ali trife. Gospodarju Matiji, rojenemu leta 1750, ali njegovemu sinu Štefanu Ambrožiču, rojenemu 1810, iz prve hiše v vasi je k blaginji pomagal celo zaklad. Pri preurejanju hleva, pravijo potomci, ali v Griži na gmajni, kot pripovedujejo drugi, je našel lonec francoskega denarja. Vsem hčerkam je zato dal velike dote in njegova domačija je edina v Sanaboru, ki se ponaša s pokritim dvoriščem. Vas je dobro živela tudi zaradi ugodnega podnebja. Trte so zato pol manj škropili kot drugje na Vipavskem. Zdravi pa so ostajali tudi ljudje. V vasi se ni umiralo zaradi bolezni, pač pa od starosti. Visoke starosti niso bile redkost. Letos so slavile stoletnico tri krajanke, dve doma, ena pa v domu upokojencev. Ni čudno, da so se v teh krajih dobro počutili že stari Latinci. Tudi sprememba prvotnega krajevnega imena ni tako nenavadna. Sanabor namreč v latinščini pomeni »zdrav bom«. Niso pa bila taka vsa leta v zgodovini vasi. Kraj je precej

Baronovše, bivši hram barona Maasburga

Soteska rečice Bele pod Gradiščem

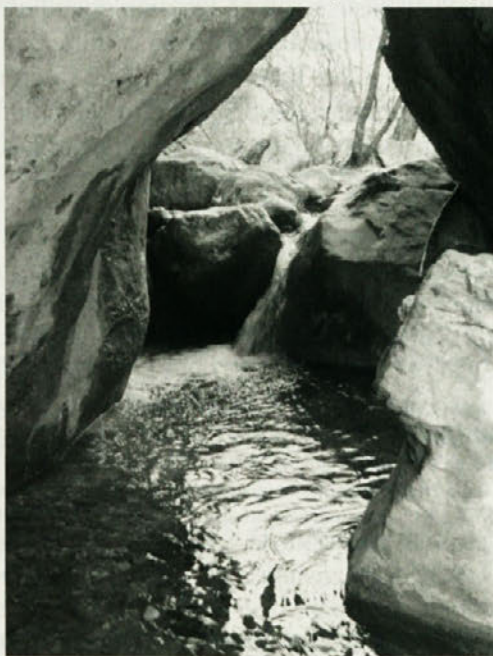
pretrpel zlasti med drugo svetovno vojno. Vanj so namreč pogosto prihajali partizani. Neke noči spomladi 1943 se je njihova patrulja zmotila in namesto pri simpatizerju potrkala na vrata pri italijanskem cestarju. Vrsto vaščanov so potem zaprli, ostale pa pregnali iz vasi in v njej namestili vojaško posadko. Sanaborci so se lahko vrnili domov šele po italijanski kapitulaciji, vse hiše pa so bile izropane.

Poseben čar daje sanaborskemu kraju potok Bela. Nekoč se je pred Gradiščem širila v jezero, pozneje pa je voda pregrizla apnenčasto pregrado in pod vasjo izdolbila slikovit skalni kanjon. Vanj pada Bela ob visokih vodah z deset metrov visokim slapom. Začetni najbolj divji deli soteske se imenujejo Hramc, Čjak in Paveljca. V njih so se poleti kopali vaški najstniki. Predvsem fantje, dekleta so namreč strašili s skritim požiralnikom. V Čjaku (ali Paveljci) je videti ostanek lesene brvi iz časa utrjevanj med prvo svetovno vojno. Nižje si sledijo še drugi bolj ali manj prijazni deli soteske: Krnica, Sklečka, Mali Hudičev in Veliki Hudičev stol. Z Malega stola je baje hudič pazil na svoje otroke, kadar so se kopali v Sklečki, z Velikega pa je nadzoroval vso sotesko. To je tam, kjer se je z njenega roba utrgala velika skala, ki jo zdaj vidimo ob vodni strugi. Skalno steno, ki se od tod razteguje ob Beli navzgor, imajo danes alpinisti za svoj plezalni vrtec. Ob lepih vikendih tukaj mrgoli plezalcev, zgodaj spomladi, ko drugod še leži sneg, pa si pridejo pretegniti ude sem tudi tisti, ki so že izkušeni. Nižje od Velikega

Slap pri Tekčevem mlinu

Hudičevega stola naredi Bela šestnajstmetrski skok v globino. Pod njim so ostanki kovačije in mlina, ki ga je po letu 1892 postavil Janez Lemut - Tekec s Frate na Gori nad Ajdovščino. Kovaštva se je izučil v avstrijskem Leobnu, kjer je služil vojaščino. V novi delavnici je voda poganjala 120 kg težko kladivo,

Nekje nad Sklečko

Družina Janeza Lemuta

i m e n o v a n o
n o r e c , s t e b e r
p a d a j o č e v o d e
p a j e u s t v a r j a l
t u d i v e t e r z a
r a z p i h o v a n j e
d v e h k o v a š k i h
o g n j i š č . V e l i k o
n a k o v a l o n a
h r a s t o v i p o d l a g i
j e b i l o s i d r a n o
d v a m e t r a
g l o b o k o , m a l o
n a k o v a l o z a
r o č n o k o v a n j e
p a j e b i l o
g o s p o d a r j u
d r a g o c e n
s p o m i n . V
s o t e s k o B e l e
g a j e n a m r e č s

Ostanki žlindre pri Ukmarjevih na Plavžu

Cola pritovorila njegova mati, peš, v jerbasu na glavi. Kovačija je delala predvsem po naročilih, pogosto pa so svoje izdelke ponujali tudi na sejnih. Mlin je bil družini bolj za priboljšek. Imel je le en kamen, s katerim so mleli pretežno koruzo. Tekčevi so imeli tudi stope za luščenje ječmena, ki so bile postavljene nad kovačijo. Če bi Janez koval že v 16. stoletju, bi imel verjetno zelo dobre odnose s sanaborsko družino Ukmar. V zaselku Plavž nad Sanaborom so namreč njeni člani topili limonit in prodajali surovo železo. Spodnji del starega plavža še stoji, ker so ga kasneje uporabljali za sušenje sadja, okoli pa je še videti ostanke železove žlindre.

Janez Lemut je bil ob ženitvi izbirčen. Ko so ga spraševali o tem, je pripovedoval, da ima za nevesto ugledano lepo, mlado, bogato in izobraženo, edini problem pa je, da ga ne mara. Dlje časa je hodil vasovat na Kras. Tam so ga nekega dne obstopili domači fantje in ga prisilili, da jih je pogostil v gostilni, vendar jih je potegnil za nos in še pred plačilom zapitka izginil. Potem je moral izbrati ženo kar doma – Marijo Marc iz Vrhpolja. Rodilo se jima je devet otrok, vendar jih je v enem samem letu kar pet umrlo. Družinsko dediščino je nato prevzel sin Franc. Koval in mlel je v nevarnih časih italijanske in kasneje nemške okupacije. Italijani so ga imeli na piki že zaradi brata Janeza, ki se je izognil italijanskim univerzam in odšel študirat v Ljubljano. Med svetovno vojno so Tekčeve sumili sodelovanja s partizani. Gospodarja so pogosto zasliševali, ob izrednih dogodkih je bil tudi zaprt. Na primer ob uboju vrhpoljskega fašističnega učitelja Sottosantija. Sicer pa so bili sumi upravičeni. Fantje, ki so želeli v partizane, so stike z uporniki iskali ravno pri Tekčevih. Partizani so pri njih pogosto puščali v pranje svoje perilo. Domači so jim potem vračali oprano. Kovačija in mlin sta utihnila leta 1952, ko si je gospodar našel drugo zaposlitev, potomci pa si prizadevajo, da stari zidovi ne bi v celoti propadli. Dosti težav imajo že s cesto, ki vodi z Vrhpolja v sotesko in jo je treba stalno popravljati.

Drago Kolenc

Pisni viri:

- Ivo Česnik: Siromakova bajta, Dom in svet 1907, št. 11
Ivo Česnik: Vipavska dolina, Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1945, Celje 1944
Nada Kostanjevič: Ogledovanje sv. Danijela, Planinski vestnik 1992, št. 12
Jožko Kragelj: Col, Kratka zgodovina župnije, Col 1995
Božidar Premrl, Terenski zvezki 1996, 1999
Franc Cerovšek: Sanabor, Vipavski glas 2002, št. 63
Tanja Hladnik: Fantje in moške, pojdite domov, boste morali na vojsko, Col 2008
Milko Kos: Srednjeveški urbarji za Slovenijo, Urbarji slovenskega Primorja, Ljubljana 1954
Primorski slovenski biografski leksikon, 3. zvezek, Gorica 1976
www.veneti.info

Pripovedovalci: Jožko Čleković, TRG Vipava; Franc Kobal, Sanabor; Matija Ambrožič, Sanabor; Ivanka Ambrožič, Sanabor; Silvo Lemut, Ajdovščina

Nov šolski zvon

»Visoko nad nami v zvoniku,
tam svetlo domovje je moje,
o tam vas vabim k molitvi učenju
in znanjam sočutje vam svoje.«

4. del

Naj vam, preden si pobliže ogledamo naš novi šolski zvon in ostale zvonove v vipavskih zvonikih ter zvončnicah, na kratko predstavim nekaj mož, ki so v preteklosti o slovenskih zvonovih zbrali in napisali veliko zanimivega in koristnega. Slovenci nimamo tako bogate zvonoslovne dediščine, kot jo premorejo Nemci ali pa naši sosedi Avstrijci in Italijani, imamo pa nekaj pomembnih zvonoslovcev in livarjev, na katere smo lahko ponosni.

Najbrž prvi, ki je pri nas objavil opis zvona, je bil Anton Jelovšek leta 1848. Pri opisu cerkve sv. Petra v Dvoru pri Polhovem Gradcu je namreč omenil tudi tamkajšnje zvonove. Le tri leta za njim je Peter Hitzinger opisal Vivencijski zvon v Šentjoštu nad Horjulom, ki je ohranjen še danes. Zanimivo je, da je že nekaj desetletij pred Šešljem in Lavtižarjem pravilno predvideval sorodstvene povezave med beneškimi zvonarji Nicolausom, Vivenciusom in Michaelom. Več zvonov v današnji mariborski škofiji je v svojem delu »Das Bisthum und die Diocese Lavant« opisal Ignacij Orožen (1819–1900). Za začetnika zvonoslovja na Slovenskem veljata župnik Ivan Šešelj iz Adlešičev (1859–1944) in naš rojak, prof. Ivan Mercina (29. junija 1851–27. julija 1940), učitelj, glasbenik, zborovodja, organist, kolavdator in zvonoslovec, doma z Goč. Prav on je prvi spisal dve zelo pomembni strokovni knjigi »Slovenski pritrkovavec« (1926) in »Zvonoznanstvo« (1930), v katerih na kratko oriše zgodovino zvonov, kako se ulivajo, kakšne so sestavine zlitine, na kaj morajo biti pozorni tisti, ki naročajo zvonove, kako naj bo sestavljena pogodba, kako se preizkuša zvonove, ali so zvonovi res taki, kot so bili naročeni, kako se zvonove obeša, nanje pritrkava in zvoni. Njegovi knjigi sta še danes osnova za livarje, zvonarje, pritrkovalce in kolavdatorje. Goriški nadškof Frančišek Borgia Sedej ga je imenoval za škofijskega kolavdatorja. Prav po njegovi zaslugi so po prvi svetovni vojni prihajali na goriške in primorske zvonike kvalitetni uglašeni bronasti zvonovi, ki še danes zvonijo po Vipavskem. Strogi Mercina je vse slabe zvonove, ki niso ustrezali naročilu, zavrnil. Pravijo, da mu je lastnik neke tuje livarne grozil s pištolo, ker je vztrajal pri svojih pogojih, pa ni odnehal. Po njem se imenuje društvo, ki smo ga leta 2005 ustanovili primorski zvonarji in pritrkovalci. Več o njegovi zapuščini in dragocenem delu za naš narod prihodnjič.

Največji zvon na svetu »Car Kolokol« v Moskvi

Največji doslej uliti zvon je Car Kolokol v Moskvi, ki tehta okoli 200 ton. Visok je 6,14 m in ima spodnji premer 6,6 m. Nikdar ni zazvonil, saj je leta 1735 izbruhnil požar v Kremlju in v livarski jami se je zaradi vročine od njega odkrušil kos, težak 11 ton, zato so ga pustili ležati tam. Veliko kasneje, šele leta 1830, so ga po posebnem postopku dvignili iz jame, nato pa za olimpijske igre leta 1980 v Moskvi končno restavrirali. Največji danes delujoči zvon pa se nahaja v moskovski cerkvi sv. Ivana in tehta 66 ton.

Kaj je pravzaprav zvon? Je mogočno glasbilo, ki spada med posebne vrste tolkal. Zvon današnje oblike (ang. bell, nem. glocke, ita. campana) je azijskega izvora in se omenja že v 9. stoletju pr. n. š. Prvotni zvonovi so imeli stožčasto ali celo piramidno obliko ter so bili uliti iz železa. Zvon je narejen iz velike tresočne snovi, bronovine, ki mu daje prav posebno mesto med glasbili. Ostala glasbila se mu po svojem bistvu ne morejo približati. Mogočna tresočna masa

mu daje zmožnost, da je njegov glas slišen s prostim ušesom na velike daljave, česar druga glasbila ne zmorejo, saj imajo le en glavni ton, zvon pa ima dva: glavni harmonski ton in melodijski ton. V dobrem zvonu sta vedno med seboj uglasena. Debelina zvona in kemblja kot tudi njuna oblika določata zven, barvo, višino in moč glasu. Glas zvona, ali kakor ga strokovno imenujemo »udarni glas«, sestoji iz mnogih delnih glasov, ki morajo biti med seboj natančno uglaseni. Udarni glas traja le nekaj sekund, za njim pa odzvanjajo še posamični glasovi, od najvišjih do najnižjih. Najdlje doni spodnji ton. Po njem se ocenjujeta moč in kvaliteta zvona. Če le-ta nima dovolj glasovne moči in ne odzvanja dovolj dolgo, je zvon slab. Zvon je posebno glasbilo tudi zaradi tega, ker pri svojem delovanju koleba. Pri vsiljenem gibanju – nihanju (ročnem ali električnem pogonu) daje določen glas, to je zven, ki nastane s pomočjo udarca oziroma trka dveh teles: prvega, zvenečega krila, in drugega, nasproti gibajočega letečega dela – kladiiva ali kemblja, ki visi v njegovi notranjosti. Med seboj sta z usnjenim pasom ločena tako zvokovno kot tudi vibracijsko. Več zvonov skupaj imenujemo zvonilo. Sestavljeno je lahko iz dveh, treh ali štirih zvonov. Glasovni obseg med njimi določamo z intervali velike sekunde, male in velike terce. Zvonovi morajo imeti med seboj enake barve zvoka in enake slišnosti. Noben zvon ne sme preglasati ostalih. Le veliki zvon, ki je tonika v zvonilu, naj zmerno prevladuje nad ostalimi zvonovi. Ti glasovi so lahko med seboj ubrani in nam dajejo občutek lagodja ali pa so razglašeni in povzročajo nemir in napetost. Če so zvonovi med seboj natančno usklajeni delujejo, kakor dobro uglasen zbor. Že od srednjega veka zvonarji priporočajo za skupno zvonjenje naslednje tri skupine uglasitev zvonov: 1. melodična zvonila; tu si udarni glasovi sledijo v diatoničnem zaporedju lestvic (c, d, e – c, d, e, f – c, d, e, fis ...). 2. harmonična zvonila; vsebujejo glasove akordov in niso priporočljiva (c, e, g – c, es, g – c, e, g, c – c, f, as, c – ...). 3. mešana harmonično-melodična zvonila; združujejo obe prvi vrsti (c, d, f – c, es, f – c, d, e, g – c, es, f, g – c, e, g, a ...).

V nekih deželah so priljubljena ena zvonila, drugod druga. V Sloveniji je v preteklosti prevladovalo dvojje uglasbitev: trda harmonična nemška in melodična italijanska. Ker občasno ni bilo pri nas nobene zvonarne, so tega prevzele tuje. Še danes prepuščamo odločitev in izbiro zvonila samovolji posameznikov, namesto strokovnjakov. Ti se zaradi slabega znanja o zvonovih zanašajo na obljube livarjev in kupijo drage, a glasovno slabe zvonove. Ko pa je tak zvon kupljen in visi v zvoniku, ostane na tem mestu za več stoletij in s svojim razglašenim zvonjenjem kvari lepote narave.

Poglejmo si, kakšno je danes stanje v vipavskem zvoniku.

Zaradi dotrajanosti je počil in odletel pregibni kembelj pri srednjem velikem »Marijinem« zvonu, ki je jeklen in zato pretrd. Pri velikem zvonu so popustile prečne nosilne konstrukcijske vezi in se zvile. Obstaja velika nevarnost, da bo zvon padel s tečajev. Pred kratkim sta trčila med seboj še manjša dva zvona. Hvala Bogu, da se nista ubila. Pri tem je nastala škoda na opremi in pogonih. Na te nevarnosti sem opozarjal in svaril že pred leti. Danes zvoni na električni pogon le še veliki zvon.

Mladi pritrkovalci ročno zvonijo vipavske zvonove

Pitrkovalci smo med tem časom sneli pogonske verige in vsaj toliko usposobili zvonove, da jih lahko, kot v dobrih starih časih, jugamo ročno. To seveda ni trajna rešitev. V pogovoru z novim župnikom, g. Alojzom Furlanom, mi je zatrdil, da bo v kratkem potrebno obnoviti zvonove, zato me je kot strokovnjaka za zvonove povabil k sodelovanju. Skupaj sva si ogledala stanje v zvoniku. Strinjal se je s priporočili, da morajo biti zvonovi urejeni tako, da bodo varni in bodo ubrano zvonili še več stoletij.

Na tem mestu bi se v imenu pritrkovalcev in zvonarjev rad zahvalil g. Furlanu in mu zaželel uspešno dušnopastirsko delo v župniji in obilo Božjega blagoslova.

Hrastov les, ki se suši na travniku za škofijsko gimnazijo v Vipavi, je prvi korak k izvedbi kvalitetne obnove zvonika. Po ugotovitvah inženirja Luke Demšarja in inženirja Bogdana Ježa iz Vipave, je hrastov les dovolj posušen in je pripravljen za začetek del. Les smo pregledovali vsake tri mesece ter izmerili, koliko se je osušil. Obema se zahvaljujem, posebej še g. Bogdanu, ki je izbral kvaliteten in primeren hrastov les, ki raste le v dolenjskih gozdovih.

Največ zaslug za nakup lesa gredo našemu dolgoletnemu župniku msgr. Francu Pivku, ki je vsa ta leta skrbel za zvonove in cerkve. Za njegovo dolgoletno požrtvovalno in vestno delo v župniji se mu vsi njegovi farani toplo zahvaljujemo.

Seveda pa si želimo, da se bodo dela na obnovi zvonika in zvonov v Vipavi začela čim prej. Ko bo izdelana lesena konstrukcija, bomo najprej obesili največji zvon in vso odgovarjajočo opremo. Ponovno predlagam

Sušenje hrastovega lesa

Bogdan Jež, Ivan Rehar in Luka Demšar

nakup treh novih zvonov, ki bodo nadomestili sedanje razglašene tri manjše. Novi naj bodo med seboj bolj ubrani v melodičnih uglasbitvah. Prav tako je pomembno, da bodo po teži čim manj odstopali od četrtega (velikega) zvona. Seveda ni odveč poudariti, kako pomembno je, da pri obnovi sodeluje strokovnjak za zvonove, saj ima znanje in pozna izkušnje prednikov. Le-to je lahko zagotovilo, da bo obnova potekala s čim manjšimi napakami in posledično z manj stroški, ubranost petja zvonov pa bo blagodejno vplivala na okolico še dolga stoletja. V knjigi vseh knjig, Svetem pismu, je zapisano: »Moj narod je propadel, ker se ni hotel učiti!« (Ozej 4, 6)

Mnogi ljudje ne marajo zvonjenja, niti bitja ure in nasprotujejo vsakemu javnemu oglašanju zvonov. Menim, da jih ne moti razglašenost ali uglašenos zvana, njegova moč in hrup, ampak sam namen glasbila, ki je umeščeno v cerkvenih zvonikih. Kako prav nam je govoril že Slomšek v svoji pesmi:

*Grešim, mi zvonček bje.
In kljuka žalostno,
mi noč in dan upije,
da storil sem hudo.*

Že v prejšnjih spisih o zvonovih sem opisal, kako smo iz malega zvonika na stari šoli sneli ubit zgodovinski zvon iz leta 1711 in ga nato restavrirali v Ljubljani. Na pobudo starejših občanov in občine ter krajevne skupnosti smo 29. novembra 2011 na njegovo mesto postavili nov, večji zvon.

Pri projektu so sodelovali mnogi domačini, ki so se odpovedali vsem honorarjem. Ob tej priložnosti bi se rad tudi njim zahvalil za njihovo delo: Občini Vipava in gospodu županu mag. Ivanu Princesu, predsedniku krajevne skupnosti Milanu Poljšaku, podjetju »Skapin d.o.o.« in direktorju Petru Skapinu za dvig zvona z avtodvigalom, žagi »Žagarstvo Marjan Kopačin« iz Podnanosa za nove konstrukcijske hrastove tramove,

Nov šolski zvon l. 2011

mojstru mizarju Oskarju Ferjančiču za obdelavo lesenih delov in nenazadnje mojstru kovaču Ignacu Česnu, ki je izdelal in oblikoval vse kovinske dele.

Prav tako gre zahvala tudi mlademu livarju inž. Jakobu Mostarju iz ljubljanske zvonarne na Galjevici. Odlil je odlični zvon iz bronovine v razmerju 78 % bakra in 21 % cina.

V Ljubljani sem ga tehnično in glasovno pregledal in ga tudi odobril. Zvon ima lep, prodoren udarni glas, uglašen na ton $h_2 + 5/16$. Spodnji glas doni 64 sekund. Oblika rebra zvona je narejena po starih slovenskih šablonah septimnega zvona. Njegova notranja in zunanja površina sta gladki in ni videti, da je kje porozen. Na okrilju ni napisov ne ikon, je le znak livarne.

Zvon ni glasovno popravljen (piljen) temveč je, tako kot je

zaželeno, očiščen s peskanjem. Tehta 36 kg. V krilu je širok 400 mm, visok je 380 mm, udarni obroč pa meri 30 mm. V njem visi klasičen kovan leteči kembelj. Obešen je na lesenem hrastovem jarmu. Koleba na posebnih, iz brona ulitih drsnih tečajih. Livar je delo opravil izjemno natančno. Inženirja Jakoba Mostarja sem ob tej priložnosti zaprosil, da predstavi zgodovino družinske livarne Mostar iz Ljubljane. Povedal je, da se je livarstvo v njihovi družini začelo že več kot sto let od tega.

Prvi livar je bil Franc Mostar starejši, ki je leta 1906 svoje delo nastopil v znani livarni in zvonarni Samassa v Ljubljani. Ta je začela obratovati že daljnega leta 1730. Tu se je naučil izdelovanja vseh izdelkov, ki jih je

imela livarna v svojem proizvodnem programu, predvsem pa tehnike izdelovanja zvonov. Ko je Samassova livarna propadla, se je zaposlil v strojnih tovarnah in livarnah, kmalu pa si je poleg domače hiše postavil delavnico, v kateri je začel odlivati manjše umetniške izdelke in tehnične predmete. Posel mu je stekel in začel je tudi z litjem večjih umetnin in zvonov. Leta 1937 je razširil svojo proizvodnjo in poleg stare postavil novo, večjo livarno. Pri njemu so naročali odlivanje v bron takrat živeči kiparji Pirnat, Kralj, Gangl, Sever, Stoviček in drugi. Bronaste skulpture je še danes moč občudovati tudi na ljubljanskih Žalah, zvonovi pa visijo v cerkvah po celi Sloveniji, po območju bivše Jugoslavije, nekaj pa jih je izdelal tudi za naročnike iz tujine.

V relativno kratkem času obratovanja nove livarne so odlili veliko kipov in zvonov, to pa ni bilo po volji takratni oblasti. Leta 1948 so njegovo livarno nacionalizirali in jo spremenili v Umetniško zadrugo. Od leta 1948 dalje so v njej odlivali umetnine iz bronu.

Livar zvonov inž. Jakob Mostar

Toda Franc st. se nikoli ni uklonil in je nadaljeval svoje delo. Vrnil se je v svojo staro, leseno livarno, kjer je še naprej odlival umetnine in tehnične predmete ter vlival cerkvene zvonove. Največji je tehtal 800 kg.

Njegov sin Franc ml. je doštudiral metalurgijo in si je poleg družinske hiše uredil majhno livarno, drugi sin Božo pa je najel prostor v Kranju, kjer je prav tako imel livarsko delavnico. V tem obdobju so tako obratovali tri manjše livarne družine Mostar.

Franc Mostar st. je umrl leta 1972. Do njegove smrti se je nacionalizirana livarna preusmerila na industrijske izdelke in se preimenovala v LIGA (LIVarna GALjevica), kasneje pa v IMP.

Ko je grozilo ponovno podržavljanje, so prostore poleg nove hiše, kjer je imel livarno Franc ml., spremenili v skladišče, zato je preselil orodje v očetovo staro leseno livarno, kjer je nadaljeval z vlivanjem umetnin in drugih predmetov vse do svoje upokojitve. Med njegovimi najbolj znanimi naročniki je bil Franc Gorše. Nikoli pa v tej livarni ni popolnoma zamrlo zvonarstvo, saj je tudi Franc ml. odlival cerkvene zvonove, vendar v mnogo manjšem obsegu kot njegov oče. Glede na takratne politične razmere je bilo to čisto razumljivo.

Po osamosvojitvi Slovenije je družina vložila zahtevek za denacionalizacijo. Postopek denacionalizacije in dedne razprave je bil zaključen leta 1994. Livarna, oziroma kar je od nje ostalo po desetletjih izkoriščanja, je bila vrnjena dedičem Franca Mostarja st. Še danes si lahko pred livarno ogledamo stare ubite zvonove in priprave za izdelovanje zvonov, ki jih livar ni pretopil.

Vedeti moramo, da v Sloveniji danes ni več livarn zvonov, zato sem bil toliko bolj vesel, da sem spoznal inž. Jakoba Mostarja, ki z vso ljubeznijo nadaljuje delo svojih prednikov. V razvoj zvonov in opreme je vložil veliko truda. Lotil se je obnove družini vrnjene, a uničene stare livarne, v kateri ni bilo nobene opreme več. Livarno je posodobil in jo opremil tudi za ulivanje zvonov. Najino strokovno sodelovanje in ljubezen do glasbe zvonov sta pripomogli k ohranjanju mnogih zvonov in kvalitetnim rešitvam obnove zanemarjenega dela slovenske kulturne dediščine. Zvonovi iz livarne Jakoba Mostarja so odlični in izdelani po starih načrtih cenjenih slovenskih livarjev Samassa.

Pri popisih zvonov sem zasledil, da zvonovi iz njihove livarne uglašeno zvonijo na mnogih primorskih zvonikih, po sosednji Hrvaški, jadranskih otokih, v Dalmaciji, nesli pa so jih celo v Avstralijo. V naši bližini jih lahko slišimo na Obeluncu, podružnični cerkvi sv. Marije Snežne nad Gočami, na Planini v župnijski cerkvi sv. Kancijana in na podružnici sv. Marjete.

Za konec naj dodam še veselo novico, pomembno za nadaljnji razvoj in ohranjanje zvonov v koprski škofiji in v Sloveniji. Že pred leti sem bil pobudnik in ustanovitelj prve in edine komisije za zvonove v Sloveniji, ki je delovala v koprski škofiji. Preden me je za kolavdatorja uradno imenoval koprski škof msgr. mag. Metod Pirih (ki se je letos upokojil), sem več desetletij opravljal kolavdacije in popise zvonov pod mentorstvom nadškofijskega kolavdatorja. Od njega kot tudi od priznanih domačih in tujih mojstrov sem se veliko naučil. Ko je bil 23. junija 2012 umeščen nov koprski škof ordinarij, škof msgr. dr. Jurij Bizjak, je podprl nadaljnje delo in prizadevanja komisije za zvonove. Msgr. dr. Bizjak je naš rojak, doma s Cola.

Kolavdacija vipavskih zvonov

2. oktobra 2012 sem bil z njegove strani ponovno imenovan za kolavdatorja. Komisija šteje pet članov, med katerimi sta tudi velik ljubitelj zvonov, g. prof. Andrej Vovk in dolgoletni prizadevni pritrkovelec in prvi predsednik pritrkovskega društva Ivana Mercine, g. Dušan Černigoj. Slednji je bil imenovan za prvega referenta za pritrkovanje v škofiji. Glavni namen komisije je svetovanje škofu, duhovnikom in sodelavcem na župniji, pomaga, svetuje in skrbi za kvaliteto in ustrezno delovanje in vzdrževanje cerkvenih zvonov, obnov in izdaja soglasja ob naročilu novih zvonov. Komisija je dobila tudi nov statut in pravilnik za delovanje, ki ga je potrdil novi škof. Upokojeni škof msgr. mag. Metod Pirih se je preselil k nam v Vipavo. Ob tem dogodku mu vsi Vipavci zaželimo dobrodošlico, obilo zdravja in Božjega blagoslova. Zahvaljujemo se mu za njegovo dolgoletno delo in vodstvo škofije, novemu škofu Juriju pa želimo, da bo z Božjo pomočjo med vsemi čermi in neurji modro in budno krmaril našo ladjo koprške škofije. Zagotovo lahko rečemo, da je skupno pozitivno prizadevanje vseh pri ohranjanju naše kulturne dediščine bistvenega pomena za naš nadaljnji obstoj in razvoj. Naj bo to delo, ta setev, za dober zgled vsem nam. Verjamem, da bodo naša dela obrodila sadove, predvsem pa prinesla napredek za narod, kulturo in duhovno zavest naših zanamcev.

(se nadaljuje)

Mark Česen,
kolavdator zvonoslovec

Moja srečevanja z Zajčjim gradom v Šembidu

V Podnanosu (za preimenovanje se je pred leti večina prebivalcev Št. Vida odločila s krajevnim referendumom) je dolga desetletja do svoje smrti živel moj stric Slavo. Po poklicu brivec se je kmalu po drugi vojni poročil z domačinko Ano in odprl brivnico. Ker je bil ustrežljiv in prijazen, so ga domačini vzljubili in še dolgo po upokojitvi obiskovali na domu, kjer jih je strigel in bril kar na hodniku pred ogledalom. Ker nista imela svojih otrok, sta naju s sestro vedno vabila k njima v Podnanos. Poleti sva kar po cel teden počitnikovali, se igrali na vrtu pod košato figo in latnikom, skupaj smo se velikokrat šli kopat v potok Pasji rep, zvečer smo

Stolpičasta izzidka ob glavni fasadi

Dvorec v krajinskem okviru z južne strani

Fotografiji vzeti iz knjige Igorja Sapača: Grajske stavbe v zahodni Sloveniji - Zgornja Vipavska dolina

včasih gledali film, ki ga je predvajal potujoči kino. Teta je šivala, kuhala, tudi naju je učila kuhati in rada je pripovedovala zgodbe iz domačega kraja. Večkrat sem zašla tudi v cerkev, kjer smo ob božiču občudovali jaslice s posebno velikimi in starimi figurami. Z otroki smo se igrali pri potoku, sredi vasi ga je prečkal zelo star kamnit most. Med drugim mi je nekoč pokazala Zajčji grad in meni se je zdelo, kot da vidim grad iz pravlјice. Omenila je, da v njem živi gospa Tavčar. Morda sem slišala od nje, da je »graščakinja« verjetno sorodnica znanega slovenskega pisatelja, ali pa se mi je zdelo to samo po sebi umevno. Skrivnost se mi je zdel tudi Živcov grad pod Golavno. Takrat še ni bil obnovljen, zadnji del stavbe je bila razvalina.

Ko sem se pred nekaj leti vračala iz Škofje Loke na Vipavsko, sem se ustavila pri Zajčjem gradu in videla, da je stavba obljudena, lepo urejena, zraven nje je bil lepo obdelan cvetoč vrt. Občudujoče sem zrla na zanimiv vhod in na tako imenovano spahnjenco, ki je značilna sicer za kraške domačije. Potrkala sem tudi na vhodna vrata in domači so me prijazno sprejeli. Pokazali so mi lepo urejene, s starim pohištvo opremljene prostore. »Šembidci«, tako so se nekoč imenovali prebivalci Št. Vida, so na svoj kraj zelo ponosni. Skupaj s starimi kamnitimi hišami, ozkimi ulicami, z dvema graščinama, s staro župnijsko cerkvijo, z lepo baročno cerkvico v Podbrjah, z nekdanjo mogočno pošto stavbo ob glavni cesti, je kraj dajal vtis starega, zgodovinskega

trga, prežetega z dolgo zgodovino, saj stoji na pomembnem strateškem mestu. Tod mimo so se valile vojske, cesarski in kraljevi sprevodi, skozenj so se vozili v kočijah papeži in drugi mogočniki, saj je zadnji večji kraj pred strmimi zavitimi ovinki, ki se vzpenjajo preko Lozic na Razdrto, postojnska vrata. V novejšem času je postal slaven, ker so pred petdesetimi leti tu posneli film po Kosmačevi noveli »Tistega lepega dne«, poleg Kekca in Vesne morda najbolj priljubljen film pri nas. Zato sem si ga letos, ob petdesetletnici snemanja, z veseljem ponovno ogledala in s številnimi gledalci uživala in obujala spomine na ta kraj in njihove ljudi.

Danes lahko v knjigi Igorja Sapača, Zgornja Vipavska dolina, gradovi in dvorci iz zbirke Grajske stavbe v zahodni Sloveniji, ki je izšla leta 2008, najdemo na strani 47 izčrpne podatke o zgodovini gradu. Zajčji grad je dobil ime po družini Zajec, ki je bila okoli leta 1900 za krajši čas lastnica gradu. Grad pa je že okoli leta 1880 kupila družina Tavčar iz Ljubljane, v njeni lasti je še danes. V gradu je dolga leta (1924–1972) živela Dinca Tavčar s svojim možem in tremi otroki. Pisatelj Ivan Tavčar, doma na Škofjeloškem, se je z njo in njeno družino seznanil v Ljubljani in z njimi prijateljeval. V Ljubljani jih je pogosto obiskoval, v Podnanos pa naj bi zahajal tudi na počitnice. Zato ni čudno, da sem vseskozi mislila, tako kot mnogi drugi Vipavci, da so bili Ljubljanski Tavčarji sorodniki pisatelja Ivana Tavčarja. Iz nadaljevanja prispevka pa kaže, da temu ni tako.

Nedavno sem pregledovala domoznanski zbornik Loški razgledi, ki enkrat letno izide in prinaša zanimive prispevke z območja nekdanje velike škofjeloške občine (obsegala je ozemlje nekdanjega škofjeloškega gospostva freisinških škofov). V letniku 21. za leto 1974 (tega leta sem se z družino preselila iz Vipave v Škofjo Loko) sem opazila zanimiv članek o Dinci Tavčar, ki ga je napisal **Ciril Zupanc**. Sprva sem menila, da gre pri priimku Tavčar za sorodstveno zvezo s pisateljem Tavčarjem, vendar je iz samega prispevka razvidno, da te zveze ni. Ker pa sem opazila, da je ime Dinca Tavčar povezano s Podnanosom, se mi je porodila misel, da bi bil prispevek morda zanimiv za Šembidčane, morda tudi za Vipavce in bralce Vipavskega glasa. Za kakšno povezavo gre, boste spoznali iz samega prispevka.

»Sedeli smo na najlepšem ljubljanskem vrtu. V senci pod divjim kostanjem ...« se začne povest Cvetje v jeseni. Na prostoru tega »najlepšega ljubljanskega vrta« stoji sedaj onkološka klinika, pisatelj Ivan Tavčar postavlja svojo pripoved v okvir razgovora z gospodi Marico, Mico in Dinco.*

Marja Boršnik je pri Državni založbi Slovenije leta 1950 priredila ponatis te povesti, ki je z njenimi podrobnimi in izčrpnimi opombami izšla v zbirki »Klasje« št. 22. Na straneh 113 in 114, v opombah k besedilu, Boršnikova takole predstavi navedene gospe:

Gospa Marica: Minka Šarabonova, ki jo je Tavčar po navadi nazival Micka.

Gospa Mica: +Mica Češnikova, žena +trgovca z manufakturo v Lingarjevi ulici.

Gospa Dinca: Dinca Tavčarjeva, žena +posestnika vinogradov v Št. Vidu pri Vipavi, svakinja +Lojzke Tavčarjeve, žene pisatelja Kersnika.

Po spominu Nade Garzarolli, hčere Dince Tavčarjeve, je gospa Marica – Minka Šarabon, dekliški priimek Ojstriž, bila rojena leta 1881, umrla pa leta 1951.

O gospe Dinci moremo po spominu njene hčere Nade napisati nekaj več.

Leopoldina Blumauer-Dinca je bila rojena 15. novembra 1883. Njeni starši so bili lastniki znane gostilne »Pri starem tišlerju« v Ljubljani. Absolvirala je višjo dekliško šol. Okrog leta 1903 se je poročila z Edijem Tavčarjem. Ta je bil rojen v Ljubljani leta 1863 in je absolviral znano Mahrovo trgovsko šolo. Bil je sin Luke Tavčarje, lastnika kavarne »Evropa« in več posestev, med njimi v Št. Vidu pri Vipavi (sedaj Podnanos), na Razdrtem, v Krškem in na Bizeljskem. Oče Luka je v oporoki zapustil posestvo v Podnanosu sinu Ediju, na Bizeljskem pa sinu Žanu.

Do leta 1924 sta Edi in Dinca Tavčar živela v Ljubljani. Edi je bil zaposlen pri potovalni agenciji severnonemškega Lloyda za potovanje in izseljevanje v Ameriko. Ker je po prvi svetovni vojni ta agencija v Ljubljani stagnirala, je Edi pustil službo in se za stalno preselil na svoje imetje v Podnanos. Tavčarjevi so v Podnanosu zadržali svoje jugoslovansko državljanstvo, kar je bilo italijanskim oblastem zelo neljubo. Otroci Nada, Edo in Boris so se izšolali v Ljubljani. Nada se je leta 1930 poročila na Razdrto pri Postojni. Po smrti moža, po drugi svetovni vojni, se je s hčerko preselila v Postojno, kjer sedaj živi. Edo se je zaposlil v komercialni službi v papirnici Vevče. Boris, ki pa je že umrl, je bil zaposlen v Ljubljani kot bančni inšpektor. Edi in Dinca sta se v Podnanosu povsem posvetila kmetijstvu, in to vinarstvu. Dne 15. marca 1945 je Edi umrl in poslej je vdova Dinca sama vodila gospodarstvo vse do svoje smrti. Dočakala je častljivo starost, ko je v 89. letu 28. julija 1972 umrla. Pokopana sta v Podnanosu. Dinco poznajo ljudje kot dobro gospodarico in umno kletarko. Gojila je predvsem vina naslednjih sort: karminet, rizling, zelen in pinelo. Karminet je črno vino, podobno teranu, ki ima precej tanina, je dobro zdravilo zoper grižo. Pravijo, da po Dinčini smrti v Podnanosu težko kje stakneš tako zdravilen karminet, kakršnega je imela ona. Lastnika domačije v Podnanosu sta Dinčina otroka Nada in Edi.

Boršnikova je v omenjeni knjižici na strani 114 objavila tudi del pisma Dince Tavčarjeve, in sicer: »Ko je ravno izšlo del nekega pisatelja, sem isto kritizirala napram I. T. ne ravno laskavo (morda bi bili Vi storili

isto), mi je odgovoril: *Le čakaj, bom jaz nekaj spisal, in tudi o tebi. Nato je začelo izhajati Cvetje v jeseni. Kako, kje in kdaj je nastalo, mi ni znano ...*».

Nada Garzarolli mi je o tem povedala bolj konkretno. Iz pripovedi njene matere Dince ji je namreč znano, da je leta 1917 v Ljubljanskem zvonu začela izhajati novela Alojza Kraigherja *Mlada ljubezen*. Gospe Marica, Mica in Dinca so jo seveda brale in zaradi naturalističnega načina pisanja z njo niso bile zadovoljne. O tem so razpravljale tudi s pisateljem Tavčarjem, ko je ob nedeljskih popoldnevih zahajal na klepet v najlepši ljubljanski vrt. Tedaj jim je torej obljubil ali napovedal objavo svoje novele *Cvetje v jeseni*, ki je bila potem tudi natisnjena v več nadaljevanjih v Ljubljanskem zvonu. Izhajala je pod psevdonimom Leon Emil.

Naj bo torej dve leti po smrti zadnje od treh sogovornic in prijateljic pisatelja Ivana Tavčarja in po letu uspele filmske upodobitve *Cvetja v jeseni* zabeležen še ta spomin.

Ana Florjančič

(Prispevek je bil objavljen v Loških razgledih, 21/1974, str. 287.)

* Mišljena je stara onkološka klinika, poleg nove garažne hiše Šempeter (op. avt.)

Vipavska vojašnica in vipavski bataljon pred 20. leti

Letos mineva 20 let od dogodka, ki je za Vipavo nedvomno zelo pomemben, predvsem pa jo uvršča med redke slovenske kraje, kjer je »doma« slovenska vojaška uniforma. 20. junija je namreč formalno gledano minilo 20 let od začetka delovanja vipavske vojašnice in pehotnega bataljona v njej oziroma kot je bil uradni naziv 1. bataljona 62. brigade (1./62.br)¹ Teritorialne obrambe. Ob okrogli obletnici na kratko pogledjmo, kako je nastal in deloval pehotni bataljon Slovenske vojske (SV) v Vipavi in kako je bila odprta obnovljena »severna« vojašnica SV. Stvari se namreč pozabljajo, priče odhajajo in prav je, da stvari iz preteklosti ostanejo zapisane za bodoče rodove.

O oblikovanju vojaške enote v Vipavi se je na republiški ravni odločalo in načrtovalo že konec leta 1991, 5. maja 1992 pa so bili z odločbami postavljeni prvi trije pripadniki bodoče stalne sestave (STAS)

Zapisega prve enovite generacije 6. junij 1997

zaključno taborjenje v Kostanjevici na Krasu. 16. junija 1992 je v vojašnico prispelo prvih 18 vojakov, ki so začeli izvajati stražarsko službo, prvi poveljnik straže v Vojašnici Vipava je bil vodnik Marko Humar iz Grgarja, prvi dežurni častnik pa poročnik Srečko Kodrič iz Nove Gorice.

Kar se vojašnice tiče, jo je 3. aprila 1992 v precej slabem stanju (uničena s strani JNA) prevzelo SGP Primorje, ki je bilo izvajalec obnove. Obnovo, ki se pričela izvajati 5. aprila 1992, je vodil Srečko Knez. Glede na kroniko vipavskega bataljona, ki je bila pisana vse čas obstoja enote, je 16. junija 1992 pri njeni obnovi sodelovalo 126 delavcev.

In nato je prišla sobota, 20. junij 1992, ko se je ob 11. uri v vojašnici začela slovesnost prevzema vojašnice s strani Teritorialne obrambe in istočasno zapisega stalne sestave bataljona. V rahlem dežju je priseglo 96 pripadnikov STAS, bil je to zelo slovesen trenutek, na katerega smo še

Zaključna vaja 12. generacije – Vremščica – december 1995

zmeraj ponosni vsi tisti, ki smo bili zraven. Ognjeni krst je »preživela« tudi kuhinja vojašnice, ki je pripravila pogostitev za cca. 350 povabljenih.

22. junija 1992 so v Vojašnico Vipava prispeli prvi slovenski vojaki – naborniki, in sicer 209 vojakov iz Postojne in 125 iz Vrhnike. Vojake je sprejelo 107 pripadnikov STAS, ki so v veliki večini »govorili« vipavski dialekt, bilo pa je še nekaj Goričanov, Tolmincev, Idrčanov, Postojnčanov in dva Jeseničana. Od tega

Zaključna vaja 14. generacije – okolica Cerknega – avgust 1998

s sobote na nedeljo pri starih tankovskih garažah postavljen transparent z dobrodošlico mladim slovenskim vojakom. Bil je to neke vrste odraz nestrinjanja z legitimno odločitvijo Vipavcev, sprejeto na referendumu, ki je bila usmerjena proti prisotnosti vojakov v tako malem kraju, kot je Vipava. Do letos (2012) se ni vedelo, kdo je pravzaprav ta transparent postavil, šele ob letošnjem srečanju stalne sestave bataljona iz Vipave iz leta 1992 so nekateri »plašno« prikimali, da je to bilo njihovo »maslo«. Mislim, da je to potrebno zapisati, ker kot domačin in pripadnik prve generacije vipavskega bataljona namreč vem, da so se Vipavci navadili na lisasto slovensko vojaško uniformo in da so dejansko na prisotnost SV v »najlepšem kraju na svetu« ponosni.

Začetki usposabljanja slovenskih vojakov so bili zelo težki, primanjkovalo je vsega, učnih pripomočkov pa tudi znanja in izkušenj, poleg tega so »vipavci« z vojaki morali varovati enormno število vojaških lokacij: Bovec, Tolmin, Šentviška gora, Rijavci, Ajševica, Ajdovščina, Barnice, Postojna, Kazarje, Veliki otok, Mačkovec, Ilirska Bistrica, kar je za starešine bilo zaradi pogoste odsotnosti zelo naporno.

V Vipavi se je usposabljal 15 generaciji slovenskih vojaških obveznikov, ki so v vipavskem bataljonu odslужili drugi del svojega vojaškega roka (pol vojaškega roka) in šest enovitih generacij, ki so celoten vojaški rok odslужile v Vipavi. Nemogoče je to število generaciji preleviti v konkretne številke, vendar je vipavsko burjo spoznalo veliko število takrat rosnio mladih Slovencev, ki so sedaj že zreli možje, vendar se z

Prvi znak vipavskega bataljona – lisjak

Drugi znak vipavskega bataljona – burja

izvajala dvostranske bataljonske vaje taktičnega nivoja. Te vaje so večkrat potekale na Nanosu, v zaledju Ilirske Bistrice, na Krasu, najbolj pa je v spominu ostala vaja na Vremščici, ki je potekala decembra 1995, v ekstremnih vremenskih razmerah, ko so vojaki in starešine morali na položajih tekati na mestu in delati počepe, da ne bi dobili ozeblin.

21. junija 1996 je bila na pobudo stalne sestave vipavskega bataljona Vojašnica Vipava poimenovana po domačem junaku in borcu proti fašizmu Janku Premrlu – Vojku. Za poimenovanje so bili pripravljeni trije predlogi, ob Janku Premrlu Vojku še baron Andrej Čehovin in Organizacija TIGR, za Vojka se je dejansko enoglasno odločila celotna stalna sestava bataljona. Za izvedbo poimenovanja je bataljon takoj dobil soglasje lokalne skupnosti, težje pa je bilo na državnem nivoju, kjer je bil predlog zelo dolgo časa v obravnavi.

Vipavski bataljon je v času svojega obstoja imel dva znaka enote, ki so ju pripadniki nosili prišite na desnem

števila je bil le majhen del stalne sestave formalno zaposlen, večji del je delo v bataljonu začel z vojaškim pozivom. Tudi zaradi tega in ob dejstvu, da je vojaška birokracija delovala zelo počasi, je prišlo do osipa in konec julija 1992 je v vipavskem bataljonu delovalo 76 formalno zaposlenih pripadnikov stalne sestave in 5 starešin, ki so bili še zmeraj pod vojaškim pozivom. Novembra 1992 se je to število povečalo na 92 in je vse do razpusta enote leta 2001 znašalo okoli 100 stalno zaposlenih pripadnikov.

Kot zanimivost lahko zapišemo, da je bil

veseljem spominjajo svojih vipavskih vojaških dni. Ko pogledamo nazaj, lahko rečemo, da je bil vipavski bataljon odlična in zelo homogena enota. To homogenost dokazuje že dejstvo, da je v bistvu edina enota, razpuščena pred več kot 10 leti, katere pripadniki se redno srečujejo, to je seveda v veliki meri pogojeni tudi z dejstvom, da smo jo sestavljali predvsem domačini, ki smo vedno držali skupaj in bili in smo še ponosni na Vipavo in vipavski bataljon. Vipavski bataljon je redno izvajal usposabljanja na Nanosu, Krasu, Čavnu, Kostanjevici na Krasu in drugih lokacijah na Severnopriforskem. Bil je prva enota v Slovenski vojski, ki je skupaj z bataljonom iz Ilirske Bistrice

rokavu. Prvi je bil simbol lisjaka, ki je bil znak enote vse do 1999. leta in s katerim so se pripadniki zelo identificirali in zaradi tega znaka so bili v Teritorialni obrambi in pozneje Slovenski vojski znani ne samo kot »vipavci« ampak tudi kot »lisjaki«. Leta 1998 je nastal drugi znak, ki je z besedo BURJA in črko B, označeval največjo vipavsko značilnost »burjo«, se pa ta znak pri starešinah nekako ni prijel.

Vipavskemu bataljonu so v slabih desetih letih 1992–2001 poveljevali trije poveljniki, in sicer: podpolkovnik Friderik Markovčič iz Nove Gorice (1992–1998), major Boris Uršič iz Ajdovščine (1998–2000) in poročnik bojne ladje Stanko Dužič iz Nove Gorice (2000–2001). Od

Letošnje tradicionalno srečanje pripadnikov vipavskega bataljona ob 20. obletnici

107 pripadnikov, ki so v Vipavi pričakali prve slovenske vojake, so mnogi danes že v zasluženem pokoju, trije pripadniki prve generacije pa so na žalost tudi že pokojni², nekateri so svojo prihodnost poiskali izven vojaških vrst, večina pa jih služi v zelo različnih enotah SV.

Vipavski bataljon je bil razpuščen v času preoblikovanja Slovenske vojske avgusta 2001. Pisec kronike vipavskega bataljona je 7. avgusta 2001 zapisal: »Danes svoje dosedanje poslanstvo zaključuje 1./62.br iz Vipave.« In s tem se kronika zaključuje. Ne zaključuje pa se naša zgodba, zgodba ljudi, ki smo v Vipavi začeli ustvarjati slovensko vojaško zgodovino. Ponosni smo na to obdobje, veseli smo, ko se srečamo in pogovor takoj zanese na tiste lepe, čudovite dni, ko smo s ponosom bili »vipavci«, v srcih pa smo to tudi za vedno ostali. Letošnje tradicionalno srečanje je to zopet pokazalo, v spomin na 20 let vipavskega bataljona in odprtja vojašnice je bila izdana tudi spominska znamka, delegacija pa je obiskala tudi grobove vseh pokojnih pripadnikov 1./62.br iz Vipave.

Ob koncu bi se vsem nekdanjim sodelavcem in sodelavkam iz 1./62.br Vipava in zaledne enote Vojašnice Vipava zahvalil za njihovo prijateljstvo in vse lepe trenutke, ki smo jih preživeli skupaj. Bili so revolucionarni časi, polni znanja in velike želje po ustvarjanju novega, bilo je čudovito in zelo ustvarjalno.

*major, mag. Matjaž Bizjak,
pripadnik 1. generacije 1./62.br iz Vipave*

Opombe:

1 Uraden naziv je bil 1. bataljon 62. brigade, v članku uporabljam tudi naziv »vipavski bataljon«, ker je enota bila znana tudi po tem neformalnem nazivu, pa tudi pripadniki, tj. starešine in vojaki – naborniki, so se navzven identificirali kot »vipavci«.

2 To so: stotnik I. razreda Zvonimir Lipovšek iz Nove Gorice, višji vodnik Stojan Ličer iz Ajdovščine, poročnik Trako Ismet iz Kamenj. Ob treh pripadnikih prve generacije sta pokojna tudi poročnik Zoran Trošt iz Podrage in poročnik Viljem Cej iz Solkana, ki sta se vipavskemu bataljonu pridružila pozneje.

PREDSTAVLJAMO VAM

Spomini na očeta Franca Mikuša

1897–1986

Moj tata Franc Mikuš se je rodil 19. 4. 1897 v Budanjah v družini s trinajstimi otroki. Štirje so umrli v otroških letih. Najstarejši brat Alojz, roj. 1893, je umrl za špansko gripo v starosti 23 let. Vsi ostali so dorasli in dočakali starost.

Moj tata je bil po poklicu zidar tako kot njegov oče Franc in brat Janez. Delati je moral že od rane mladosti. Šolo je obiskoval 4 leta in je dejal, da se ni veliko naučil. Učitelji so jih največkrat učili s palico, posebno pa fante. V šolo ni rad hodil in je bil celo v sporu z učiteljico, ker se je postavil za svojega sošolca, ker ga je učiteljica hotela udariti s palico. On pa jo je v hipu zagrabil za roko. Najraje je risal in tudi pisavo je imel razločno in lepo. Večkrat je pripovedoval, kako mu je neki sošolec, ki je šolo nadaljeval v Ljubljani, dejal, da mu je še vedno nevoščljiv, ker je narisal najlepšega petelina v razredu.

Povedal je, da se je naučil pisati kar sam, ko je kot mlad vojak na soški fronti v neki prazni hiši na podstrešju med kupi knjig našel abecednik, črnilnik in pero. V prostem času se je učil pisati. Rad je čital. Njegova želja je

Rojstna hiša Budanje 125

fantov, starih okrog 20 let, je bilo postavljenih pred težko preizkušnjo, toda v mladeniški razposajenosti so si med premirjem izmislili kakšno vragolijo. Na bajonete so dali vojaške čelade in jih dvignili iznad jarka. Italijani so začeli streljati. Krogle so frčale na vse strani. Oficirji so iskali krivca za izzivanje, a ga niso našli, saj je med fanti vladala solidarnost.

V Solkanu je bil ranjen, ko mu je krogla prebila roko pod komolcem. Bil je v vojaški bolnici na Ptuj. Ko je ozdravel in je bila roka v redu, so ga poslali na rusko fronto.

Priprave na spopad s sovražnikom so bile zelo težke in med drugim so si oficirji izmišljali še dodatne kazni za razne male prekrške, kot na primer da so vojaki morali sredi noči vstati in se postaviti v vrste. Oficir je hodil ob vrsti gor in dol in jih s palico udarjal po glavi. Moj tata se je znašel in je vsakokrat, ko se mu je oficir približal, malo počepnil.

Med dolgimi in napornimi marši si je pomagal tako, da je opazoval pokrajino. Zanimalo ga je kamenje. Ocenjeval ga je in ugotavljal, katero bi bilo dobro za zidavo. Marširal je po Madžarski, Ukrajini in še kje. Do pozne starosti je pomnil imena oficirjev.

Pred bitko so imeli mašo in sveto spoved ter cepljenje. Cepili so jih v prsi. Rekel je, da prav gotovo zato, da se ne bi bali. Pred bitko, zadnjo v njegovem življenju, se je skril v žitno polje, zmolil Oče naš ter se priporočil sv. Ahaciju, kateremu je posvečena cerkev na koncu Žgavske vasi v Budanjah na mali vzpetini. Danes je skrita med drevjem, samo zvonik kuka iznad vej.

Oče kot avstrijski vojak

Njegov portret, ko je imel 26 let

bila, da bi bil fotograf. Bil je dober pripovedovalec. Dogodke iz življenja, posebno pa iz obdobja I. svetovne vojne, je pripovedoval še in še. Mama se ga je naveličala poslušati in marsikateri sorodnik tudi. Iz tega stalnega pripovedovanja o vojni in vojnem ujetništvu je nastala krilatica »smo že spet v Rusiji«. Jaz pa mislim, da si je s pripovedovanjem o vojnih doživetjih podzavestno pomagal premagovati spomine na vojne dogodke in na ta način je ohranil zdrav odnos do življenja.

Z osemnajstimi leti je moral k vojakom. Takrat se je prvič peljal z vlakom in to na soško fronto in tudi marmelado je tu jedel prvič. Veliko mladih

Franc Mikuš, bolnik v vojaški bolnici Ptuj, stoji drugi z leve v I. svetovni vojni

Bilo je začelo, je zlezel iz žitnega polja in začel tudi on streljati. Bilo je strašno pokanje, hreščanje, jurišanje, kriki. Krogle so letele na levo, desno, nad glavo, povsod. Toda njega niso zadele. Dejal je, da mu je sv. Ahacij obvaroval življenje. Bilo je hudo, ranjenci so stokali, nekateri kričali, nasprotna stran je napredovala. Kar naenkrat, ne daleč stran od njega, strašno počí. Granata, ki je padla, je naredila globok krater. Iz njega se je kadilo. Dim se je širil in zakril tudi njega, da ni nič videl. Brez pomisleka je skočil v jamo, si potrgal čin desetarja in tako dezertiral. Vojne mu je bilo dovolj.

Avstrijska vojska se je umaknila. Prišli so Rusi in to ruski Kozaki na konjih. Počasi je

Budanjski moške in fantje okrog leta 1923/24. Stojijo: drugi z leve brat Janez, sedijo: tretji z leve Franc, oče in peti z leve Franc Mikuš, moj oče, ostalih ne poznam

pa lep.« V zaledju je srečal rojaka Budanjca. Tega je bil zelo vesel.

V ujetništvu so se morali vsako jutro prijaviti na delo. On je dobil delo v bolnici, v kuhinji. Med drugim je pekli tudi palačinke in se je naučil tako, da jih je obračal kar v zraku. Pripovedoval je o mestu Harkovu in mislim, da je bila ta bolnica prav tam.

Neki dan se je prijavil v skupino, ki se je na vozovih odpeljala k bližnji reki, kjer so nakladali naplavljen pesek. Ko so naloženi vozovi odpeljali, so imeli odmor in so se kopali v reki. Novica o tem razkošju se je kmalu razširila in tako so hoteli vsi ujetniki k reki. Gneča je bila prevelika. Prijaviti se je moral na drugo delo. Po svetu je hodil z odprtimi očmi in vedno se je naučil kaj novega. Tudi v ujetništvu je rad stopil v šolsko stavbo in je prečital vse, kar je bilo napisanega. Neki Rus mu je dejal, da bi pri njih bil lahko učitelj. Nepismenost je bila velika, in če si le malo znal, si bil že učen.

Povsod je razsajala velika lakota in pred taboriščem ujetnikov so postajala mlada dekleta in žene za preživetje. Med tolikimi ljudmi so se širile razne bolezni. Tudi on je dobil »šračko« in visoko vročino. Znašel se je v bolnici. Ko je ozdravel, se bi moral vrniti nazaj v ujetništvo, kar pa mu ni dišalo. Vsako jutro so jim merili vročino. Sestra je razdelila termometre in odšla. Tata je vzel termometer izpod pazduhe in ga zmasiral ter si ga dal nazaj. Tako je imel stalno vročino. Poslali so ga v drugo bolnico. Ko je okreval, je bil dodeljen za delo na kmetih.

Franc Mikuš v zanimivi obleki s palico in posebnim pasom

Na zidarskem odru, Franc sedi na ostrešju drugi z leve

prilezel iz granatne jame. Od dima je bil ves črn v obraz. Kozaki na konjih so ga obkolili ter ga pričeli suvati z bajoneti sem ter tja in kričali: »Križaj ga, križaj ga!« K sreči je prišel ruski oficir, ki ga je vprašal: »Čisto si ti, avstrijak?« Ko mu je povedal, da je Slovenec, je oficir dejal: »Naša kri, naša kri«. Vojaku, ki ga je spremljal, je ukazal, naj ga pelje v zaledje kot vojnega ujetnika. Na poti sta srečevala čete ruskih vojakov, ki so korakali na fronto. Vsakokrat, ko so srečali vojake, se je skril v grmovje, ker se je bal, da se mu ne bi kaj zgodilo. Spremljevalec ga je mirno čakal. Prišla sta do potoka, kjer si je zmil saje z obraza. Ko ga je stražar zagledal umitega, mu je dejal: »Ti si

Budanjski zidarji, prvi z leve nepoznan, drugi oče Franc, Jože Žgavc, moj oče Franc Mikuš, peti mogoče Miro Žgavc, nepoznani, zadnji Janez, očetov brat

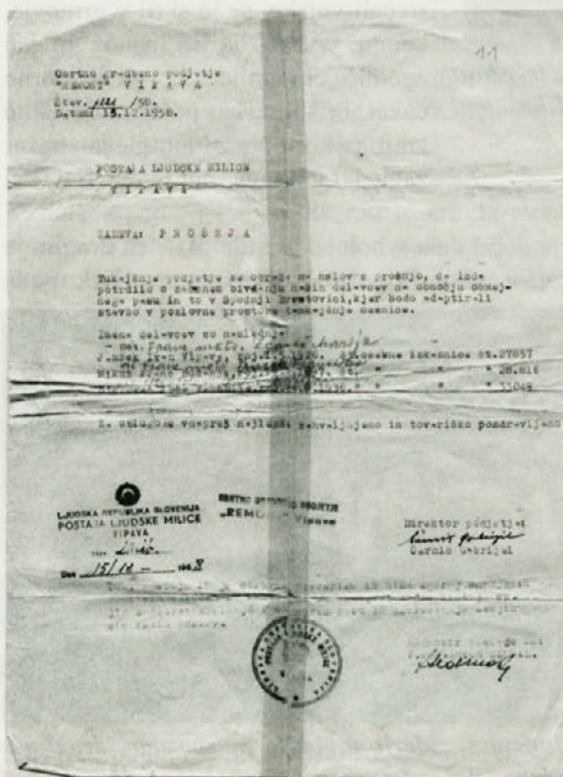
Po končani vojni so se ujetniki vračali z vlakom proti domu. Potovanje je bilo dolgo in naporno. Higijenske razmere so bile obupne, potreba velika, vlak pa je drvel. Pomagali so si tako, da so pri odprtih vratih vlaka držali osebo, da je opravila svojo potrebo. Na

Franc na Blažonovem konju na Nanosu pred njihovo hišo

Naša hiša v Budanjah, ki jo je oče sam zidal

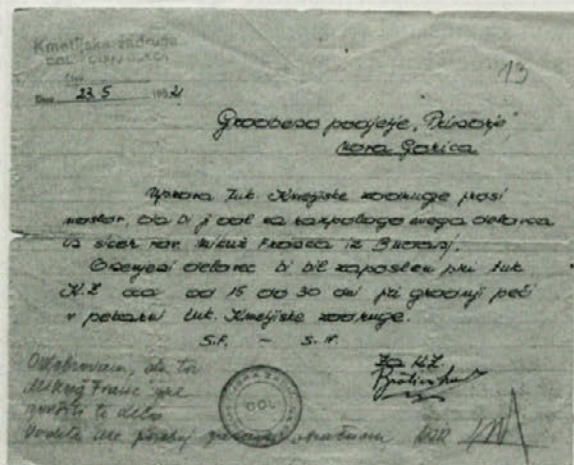

Potrdilo Kraljevske banske uprave Dravske banovine Ljubljana o dovoljenju za bivanje v Kraljevini Jugoslaviji z dne 8. oktober 1932

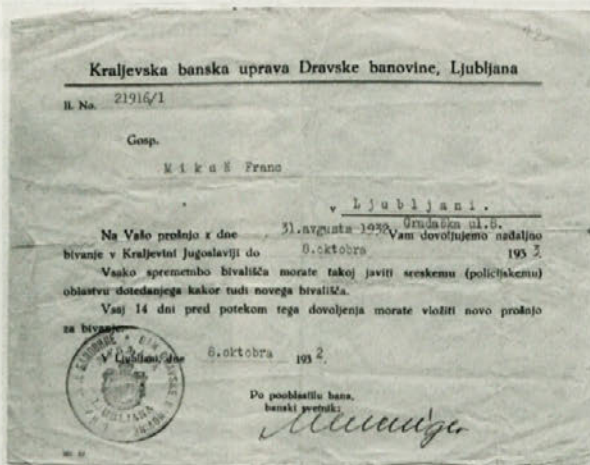
postajah so ujetniki na travnikih ali njivah naredili velik krog in na sredi kroga se je kup večal. Kar je bilo zelo dobrodošlo, je bilo to, da so bili na vseh postajah samovarji, kjer si je vsak zastoj postregel s čajem.

Po vrnitvi iz ujetništva je spet prijel zidarsko žlico in z bratom Janezom in očetom Francem potoval po raznih krajih po Sloveniji in tudi na tujem. Nekaj časa so delali v Franciji, večkrat je imenoval mesto Metz. Ob nedeljah so hodili plesat ter plesali s francoskimi dekleti, ki so zelo rade plesale. Po vrnitvi s Francije je odšel na delo v Ljubljano, takratno Kraljevino Jugoslavijo. V Ljubljani je spoznal ženo Tilko Pižent, doma z Nanosa. Leta 1933 se je vrnil v Budanje in se z njo poročil. Med drugo svetovno vojno je opravljal priložnostna dela.

Po vojni je bil zaposlen pri raznih zidarskih podjetjih kot na primer Remont Vipava, Primorje Nova Gorica, delal je v Vipavi in okolici, na Colu, v Ajdovščini je pomagal prenavljat Tekstilno tovarno, delal je še v Kopru, na Jesenicah, bil je dober zidar. Ljudje so mu radi zaupali popravila ali zidavo štedilnikov, peči, dimnikov, za kar je bil pravi specialist. Pri Blažonovih na Nanosu je leta 1946 obnavljal hišo, ki je bila med vojno poškodovana. Z njim je delal Ivan Rodman iz Vipave, ki se ga še danes spominja kot prijaznega, mirnega in natančnega zidarja.

Prošnja Kmetijske zadruge Col-Okraj Gorica za zidarja Franca Mikuša, ki naj bi delal peč v pekarni Kmetijske zadruge z dne 23. 5. 1952

Potrdilo Obrtnega gradbenega podjetja »REMONT« Vipava o začasnem bivanju zidarjev na obmejnem pasu v Spodnji Brestovici z dne 13. 12. 1958.

In kako ga imam v spominu jaz, njegova hčerka? Bil je proti fizičnemu kaznovanju otrok. Dejal je, da mora otrok ubogati na besedo. Vzgajal je z raznimi pripombami kot na primer: ko sem nekoč odložila glavnik na mizo, je dejal: »Ja, ja, kruh pa bomo položili pod mizo.« Bilo je dovolj, za vse življenje sem si to zapomnila in od takrat naprej sem položila stvari, kamor so spadale. In če bi kdo rezal mizo, bi mu prinesel sekiro, da bi prej končal, tako je dejal. Pohval je bilo malo, toda ko je izrekel pohvalo, je bilo več vredno kot vse drugo. Spoštovala sem ga, nanj sem se lahko zanesla in istočasno sem imela velik »rešpekt« pred njim.

Hvaležna sem mu tudi zato, da je sam zgradil našo hišo v času, ko ni bilo ne denarja in ne materiala. To je bilo v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Sam je kopal kamenje in zidal brez kakršnekoli pomoči ali posojila. Blažonovi z Nanosa so mu dali les za ostrežje. Mamo je naučil mešati malto, ki mu jo je nosila na zidarski oder.

To je njegova zapuščina in njegov spomenik.

Valentina Kogoj

IZ NAŠE KS

Moje mnenje o mrliški vežici na pokopališču v Vipavi

Drage bralke in bralci Vipavskega glasu, lepo pozdravljeni.

Pred približno tremi leti sem se iz sveta KS Vipava umaknil, saj je bilo mojega desetletnega članstva, od katerega sem bil kar sedem let tudi predsednik, za mene kar dovolj. Skoraj redno sem prebiral Vipavski glas in sledil pisanju, predvsem o delu KS Vipava.

Ugotavljal sem, da so se skoraj vse aktivnosti ustavile v zameno izgradnje nove mrliške vežice, ki je res sramota kraju s skoraj dva tisoč prebivalci. 101. številke Vipavskega glasu nisem prebral, sem pa zelo razočaran nad razmišljanjem in izrekom nekaterih članov sveta ter svetnikov, izvoljenih v Vipavi o »varianti 4« (ta je v vogalu pokopališča tik ob cesti in z velikim posegom v pokopališče). Res je, da nas vse vasi prehitevajo po levi in desni, toda vse te vasi in kraji imajo zgledno urejene in na primerna mesta postavljene vežice.

V prispevku g. Mitja Lavrenčiča ni prikazane »variante 1«, ki jo je pripravil biro »Castrum« iz Ajdovščine in je bila takrat tudi soglasno sprejeta. Za ta projekt sem vložil ogromno truda in tudi dobil ustna soglasja. Dovožna cesto daje g. Dušan Božič v brezplačno uporabo v zameno za ureditev le-te. Pod pokopališčem je približno 8 m v globino občinsko zemljišče, ki ne bi bil nikakešen poseg v trajno kmetijsko zemljišče. Res me zanima, koliko zemlje obdelujejo gospodje, ki so tako razmišljali. Prav tako me zanima razmišljanje, da je ta varianta dražja in je recesija ne dovoljuje.

Ljudje Božji, denarja je ravno toliko kot nekoč, le preselil se je k posameznikom. Če bi občinska uprava z županom na čelu tako razmišljala, ne bi imeli danes končanih tako številnih, tako velikih projektov.

Vipavsko pokopališče je skoraj polno in prekop grobov ob stari vežici bi ga napolnil. Poleg tega ima »variante 1« narisanih približno štirideset žarnih pokopov (grobov). Bolje je, da se nova vežica gradi dve, tri ali pet let, kot pa da sezidamo nekaj, kar sploh ni načrtovano za 50 ali 100 let vnaprej.

Prosim Vipavce, da preudarno premislite in tudi posredujete svoje mnenje na KS. Ne smemo dovoliti, da nam par posameznikov naredi nepopravljivo škodo nam živim in tudi že umrlim.

Pod pokopališčem je kanalizacijski kanal, voda in elektrika ter dovolj prostora.

Prepričan sem, da tudi ta »variante 1« ni nič dražja od »variante 4«, prej cenejša. Objekt se tudi arhitekturno ujema z že obstoječimi objekti na pokopališču. Napisano je tudi o problemu parkiranja, kar pa ne vem, od kje je to prišlo. Toliko parkirnih mest ima malokatero pokopališče (pri vojašnici in nogometnem igrišču; res je bencin poceni, da se morajo Vipavci tja peljati). Zanima me, če bi g. Lavrenčič tako razmišljal o ukinitvi ceste na Zemono, če bi on tam živel.

Mirne in blagoslovljene božične praznike Vam želim in ostanite taki, kot ste bili do sedaj, saj je vsak posameznik edinstven na tem svetu.

Boris Ličen

Rezidenčno poslopje Lanthierijeve graščine v Vipavi je obnovljeno

Tako kot smo se veselili uspeha, ko smo 15. 9. 2010 podpisali pogodbo s takratnim ministrstvom za kulturo za sofinanciranje prenove in obnove Rezidenčnega poslopja Lanthierijeve graščine, smo sedaj

Lanthieri Vipava

lahko zadovoljni, da je celotna obnova poslopja tudi resnično končana. Pogodbo o sofinanciranju sta takrat podpisala župan občine Vipava mag. Ivan Princes ter takrat aktualna ministrica za kulturo ga. Majda Širca. Kot smo poročali že v prejšnjih izdajah Vipavskega glasa, se je v času postopkov

obnove dogajalo marsikaj. Bilo je veliko zapletov, veliko usklajevanj, zaključek pa dober.

Pogodba z izvajalcem Stavbenik d.o.o. iz Kopra in s soponudnikom Givo d.o.o. iz Ljubljane je bila podpisana 12. 12. 2011. Približno 13 mesecev smo torej porabili za izvedbo razpisa in izbiro izvajalcev. Kljub vsem zapletom je bil izbran dober izvajalec, saj je od podpisa pogodbe z izvajalcem (12. 12. 2011) do pridobitve uporabnega dovoljenja (18. 10. 2012) trajalo le deset mesecev. Na gradbišču je vseh 10 mesecev (tudi sobote in nedelje) nepretrgoma delalo od 50 do 100 delavcev.

Delovišče se je umirilo le za nekaj dni v zimskih mesecih, ko je bil izreden mráz in močna burja. Pod

Pritličje

takšnimi pogoji ni bilo možno uporabljati gradbenih materialov, ker je bilo zidovje preveč hladno.

Zaradi velikosti objekta (1920 m²) je tudi do 100 delavcev brez težav nemoteno delalo na objektu.

S strani Stavbenika d.o.o. je bil vodja gradbišča g. Damjan Rešičič, s strani Givo d.o.o. pa g. Dejan Vučko. Odigrala sta pomembno vlogo pri organizaciji dela, saj bi le to lahko ocenili kot odlično. Dela je ves čas budno nadzirala družba Castrum d.o.o. iz Ajdovščine, ki jo je zastopal g. Milivoj Bratina. Glavni arhitekt je bil g.

Podstrešje

Stopnišči

Črtomir Mihelj, profesor na fakulteti za arhitekturo. Restavratorsko nadziranje je opravil g. Mitja Mozetič iz Zavoda za varstvo kulture dediščine Nova Gorica. Tudi ta služba je imela precej dela. Restavratorji so bili namreč ves čas gradnje prisotni na gradbišču. Skrbnica pogodbe s strani Ministrstva za kulturo je bila ga. Maja Udovič, ki je redno spremljala obnovo.

Velika dvorana

Pomemben prispevek so dali tudi arheologi, saj so odkrili kar nekaj do sedaj nepoznatih zadev, kot so: temelji starega gradu, ki so bili za dober meter nižje od sedanjega gradu, strelni lini za samostrel, ki kažeta na to, da je bil osnovni grad (ob bivši cerkvi sv. Marka) zgrajen že v srednjem veku. V gradu je bila tudi klet, ki pa je zasuta in ni več v funkciji. Ostalin se ni našlo.

Poslikava stropa

Obnovljeni grad je tudi tehnološko zelo napreden. Ogrevanje in hlajenje je urejeno s pomočjo toplotne črpalke (voda–voda) s pomočjo vode iz reke Vipave. Prezračevanje je urejeno s pomočjo rekuperacije–prisilno prezračevanje. Objekt je varovan protipoplavno, protivlomno in protipožarno. Celotna notranjost gradu je video nadzirana.

O samem poteku obnove in posameznih odkritjih smo že pisali v prejšnjih Vipavskih glasilih. Skupna vrednost pogodbenih in plačanih del za samo izvedbo je bila 3.921.589.08 €. Poleg teh stroškov je bilo še okrog 100.000 € stroškov za spremljevalna dela, kot so projekti, nadzor, arheologija, konservatorski načrt, razna soglasja za priklope infrastrukture in druge zadeve, ki spremljajo takšno gradnjo.

Takoj po pridobitvi uporabnega dovoljenja (18. 10. 2012) se je pojavilo veliko zanimanje za ogled obnovljenega poslopja. Največji ogled je bil 17. 11. 2012, ko je občina organizirala dan odprtih vrat. V tem dnevu si je obnovo ogledalo več kot 1000 ljudi. Navdušenje je bilo precejšnje, saj je bil po tem dnevu interes po ogledu še večji. V zadnjih dveh mesecih si je graščino ogledalo vsaj 2500 ljudi.

Glede na to, da se v poslopju opravljajo dela za vselitev programa Univerze iz Nove Gorice (vinarstvo in vinogradništvo ter biomedicina), so ogledi nekoliko omejeni in prilagojeni. Kasneje, ko se bodo zadeve uredile, se bo določila pot, ki bo omogočila ogled vodenim skupinam.

Iz zgodovine je grad znan tudi po tem, da je v njem 4 mesece (1726–1727) stanoval Carlo Goldoni, znani italijanski komediograf. 17. septembra 1660 je prespal cesar Leopold, 1728 se je v gradu ustavil cesar Karel VI. V novejših časih naj bi v gradu prespal Josip Broz Tito (1953). Po ustnem izročilu naj bi se v gradu ustavila tudi Haile Selassie, etiopski cesar, in Gamal Abdel Naser – egiptovski predsednik, eden glavnih pobudnikov gibanja neuvrčenih. Postanek so si privoščili tudi najvišji cerkveni dostojanstveniki.

Skratka, zgodovina dvorca Lanthieri je zanimiva. Na vse to smo Vipavci lahko ponosni, saj živimo v zgodovinsko zelo zanimivem kraju. Seveda je z obnovo rezidenčnega poslopja Lanthierijeve graščine obnovljen le del graščine (1920 m²). Vse napore bo potrebno usmeriti v obnovo zadnjega gospodarskega poslopja (3000 m²). Po programu je tudi ta del namenjen programom Univerze iz Nove Gorice. Projekti se pripravljajo. Neznanka ostaja financiranje. Čakamo na razpis za nova sredstva EU. Za obnovo gospodarskega dela bomo po oceni potrebovali še okrog 6 mio. €. Urediti bo potrebno tudi park in okolico.

Za prvi del smo rabili več kot 10 let. Upajmo, da bo ostalo obnovljeno v krajšem času.

Občina Vipava

Vodja projekta obnove: Jože Papež

PRESEDNIŠKE VOLITVE 2012 ZA OBMOČJE VIPAVE

VOLIŠČA

34. STARA ŠOLA VIPAVA

<i>Vpisanih v vol. imenik:</i>	524	<i>Glas. volivcev po imeniku:</i>	308		
<i>S potrdilom je glasovalo:</i>	0	<i>Glas. volivcev s potrdili:</i>	0		
SKUPAJ VOLIVCEV:	524	<i>Glas. po sez. vol. invalidov:</i>	0	<i>Oddanih glasovnic:</i>	308
		SKUPAJ GLASOVALO:	308	<i>Neveljavnih glasovnic:</i>	7
			58,78%		2,27%
BORUT PAHOR	255	84,72%			
DANILO TÜRK	46	15,28%			

35. DRUŠTVO UPOK. NA GLAVNEM TRGU

<i>Vpisanih v vol. imenik:</i>	420	<i>Glas. volivcev po imeniku:</i>	229		
<i>S potrdilom je glasovalo:</i>	0	<i>Glas. volivcev s potrdili:</i>	0		
SKUPAJ VOLIVCEV:	420	<i>Glas. po sez. vol. invalidov:</i>	0	<i>Oddanih glasovnic:</i>	229
		SKUPAJ GLASOVALO:	229	<i>Neveljavnih glasovnic:</i>	4
			54,52%		1,75%
BORUT PAHOR	179	79,56%			
DANILO TÜRK	46	20,44%			

36. OŠ DRAGA BAJCA VIPAVA

<i>Vpisanih v vol. imenik:</i>	488	<i>Glas. volivcev po imeniku:</i>	251		
<i>S potrdilom je glasovalo:</i>	0	<i>Glas. volivcev s potrdili:</i>	0		
SKUPAJ VOLIVCEV:	488	<i>Glas. po sez. vol. invalidov:</i>	0	<i>Oddanih glasovnic:</i>	251
		SKUPAJ GLASOVALO:	251	<i>Neveljavnih glasovnic:</i>	6
			51,43%		2,39%
BORUT PAHOR	201	82,04%			
DANILO TÜRK	44	17,96%			

Posredovala Upravna enota Ajdovščina

Iz ŠGV

Iz dela Škofijske gimnazije

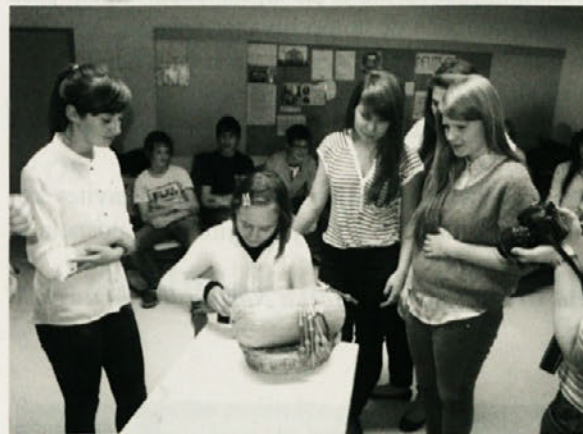
V mesecu, ki je za nami, se je na ŠGV res marsikaj dogajalo. Ko še nismo prav dobro vdahnili jesenskega zraka in se zopet privadili šolskih klopi, so našo šolo obiskali dijaki in profesorji šestih evropskih držav na izmenjavi Comenius, gostili smo slovenske vrhunske športnike, zaposlene v slovenski vojski, prisluhnili Matevžu Červu, ki nam je na prvem letošnjem Našem večeru odstiral skrivnosti Cerna, v dijaškem domu praznovali Kristusa Kralja in se božično-novoletnemu pričakovanju predali z mladostno navihanim miklavževanjem, ki so ga tradicionalno pripravili dijakinja in dijaki 4. letnikov. Nekaj utrinkov s teh dogodkov so v misli strnili tudi dijaki in profesorji.

Projekt Comenius

Na Škofijski gimnaziji Vipava smo konec oktobra v okviru projekta Matematika, znanost in svet gostili dijake in profesorje iz Italije, Španije, Velike Britanije, Grčije, Poljske in Francije. Našo šolo je tako obiskalo enaindvajset dijakov in trinajst profesorjev. Dijaki so se v tem tednu »poglabljali« v zakonitosti zabavne matematike.

Da je matematika lahko res zabavna, so poskušali dokazati z različnimi predstavitvami in matematičnimi igrkami, ki so jih pod vodstvom mentorjev, učiteljev matematike, pripravili že »doma«. Ker nam je bilo vreme zelo naklonjeno, smo lahko gostujočim dijakom in profesorjem pokazali tudi najlepše koticke Slovenije: obiskali smo Postojnsko jamo, Bled in Ljubljano ter Obalo. Kako je mogoče povezati matematične zakonitosti s simetrijo, pa smo si ogledali v Pipistrelovi tovarni. Sicer pa je bilo srečanje v Vipavi že četrto srečanje v tem projektu.

Rdeča nit projekta je iskanje povezav matematike z naravo, življenjem in okoljem. Osrednja tema prvega srečanja v italijanskem kraju Gavirate so bile simetrije v neživi naravi. Opazovali smo simetrije molekul,

snežink, vesoljskih teles, pa tudi virusov. Naši dijaki so predstavili, kako lahko s konceptom simetrije odkrivamo nova znanja. Na drugem srečanju v španski Sevilji je bila pozornost usmerjena k simetrijam v arhitekturi. Vipavci smo se odločili za proučevanje oblik mostov. Ker stoji v Solkanu most z največjim kamnitim lokom na svetu, smo ga vrstnikom podrobneje predstavili. V angleškem Newcastleu je bila (tik pred olimpijskimi igrami) tema matematika in šport. Med drugimi aktivnostmi smo statistično primerjali dosežke športnikov na olimpijskih igrah. Izračunali smo, da je Slovenija najuspešnejša, saj imamo najugodnejše razmerje med številom dobitnikov olimpijskih medalj in številom prebivalcev. V grškem mestecu Argostoli je bila osrednja tema »simetrije v živi

naravi«. Naši dijaki so opazovali cvetove. Glede na zrcalne in rotacijske simetrije so razvrščali cvetove v dve glavni skupini tako imenovanih cikličnih oziroma diedrskih grup. Ugotovili so, da je lepota in raznovrstnost cvetov neposredno povezana z lepoto matematike in njeno natančno strukturo. Kot že rečeno, je bila na naši šoli osrednja tema zabavna matematika. To je področje matematike, ki nam je najbližje. Zajema širok razpon od preprostih matematičnih ugank, iger (sudoku, Rubikova kocka ...) do resnejših matematičnih problemov, ki so podani na zanimiv način (na primer problem Ahila in želve). Sedaj se že pripravljamo na srečanje na Poljskem, kjer bo glavna tema statistika in primerjanje življenjskih stroškov v sodelujočih državah. Na zadnjem srečanju v Franciji pa si bomo pogledali, kako sta povezani matematika in glasba.

Gostujoči dijaki so stanovali pri družinah. Nad Vipavsko dolino in nad Slovenijo so bili zelo navdušeni. Obljubili smo si, da ostanemo v stiku in se mogoče še kdaj tudi čisto neformalno srečamo.

Martina Podbersič Smrdel in Alojz Grahor, koordinatorja srečanja

Matevž Červ: CERN – vesolje v malem?

Na Škofijiški gimnaziji Vipava v letošnjem šolskem letu nadaljujemo z Našimi večeri, ki smo jih uspešno vpeljali v letu 2011, ko je naša šola praznovala svojo 20-letnico, le-to pa smo želeli obeležiti na različne načine, tudi s predstavitvami naših nekdanjih dijakov, ki se uspešno uveljavljajo na različnih področjih – od znanosti, kulture in umetnosti do humanitarnih dejavnosti. Naši večeri so namenjeni predajanju znanja in izkušenj, ki so si jih že nabrali naši nekdanji dijaki; hkrati pa so se Naši večeri izkazali kot dragoceni tudi zaradi možnosti druženja, oblikovanja in obnavljanja stikov med nekdanjimi in sedanjimi dijaki in profesorji ŠGV. Seveda pa so ti dogodki javni in nanje vabimo tudi naše znance in sokrajane.

Vse dosedanje predstavitve (bilo jih je že sedem) so bile zelo zanimive, prijetne in vredne obiska. Enako velja tudi za prvo letošnjo: 20. novembra 2012 je bil naš gost Matevž Červ, diplomant Fakultete za elektrotehniko, trenutno zaposlen kot mladi raziskovalec v Cernu.

CERN je evropsko središče za jedrske raziskave v Švici z več tisoč zaposlenimi raziskovalci. O Cernu smo tudi navadni smrtniki precej slišali letos spomladi, ko je tamkajšnjim znanstvenikom uspelo odkriti delec, ki bi lahko bil Higgsov bozon, t. i. "božji delec", iz katerega naj bi nastalo vesolje. Znanstveniki v Cernu se namreč ukvarjajo s temeljnimi vprašanji, kot na primer: "Kakšno je vesolje? Kako se je vse začelo?" Z največjim pospeševalnikom delcev na svetu opazujejo najmanjše snovne delce in z njihovo pomočjo odkrivajo skrivnosti narave.

Matevž Červ nam je v svoji predstavitvi najprej približal Cern, da smo si lažje predstavljali in doumeli razsežnosti in pomen tega raziskovalnega inštituta. Opisal nam je, kako izgleda življenje in delo mladega raziskovalca v Cernu, in poudaril, da ta in podobni evropski inštituti ponujajo prodornim mladim obilico možnosti za zaposlitev.

Matevž si je že kot študent želel postati raziskovalec v Cernu – privlačila ga je predvsem zamisel delati v mednarodnem okolju z ogromno znanja in najmodernejših tehnologij. To mu je po diplomi tudi uspelo prek evropskega programa Marie Curie, ki mu s triletno štipendijo omogoča dostojno bivanje v tujini. Njegovo raziskovalno delo zajema sodelovanje v skupini za izdelavo in preizkušanje izjemno natančnih detektorjev, ki spremljajo trke osnovnih delcev v velikem hadronskem trkalniku.

Matevž nam je sicer zahtevna dejstva iz atomske fizike predstavil na poljuden in njemu lasten sproščen način, zaradi česar je bil večer z njim tako prijeten kot tudi poučen in dragocen.

Matevžev kratek čas obiska v Sloveniji je bil – po švicarsko – natančno zapolnjen: podobno predstavitev kot na ŠGV je imel že naslednji dan na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani, intervju z njim pa je posnela in predvajala tudi nacionalna televizija.

Jana Grohar, koordinatorka Naših večerov na ŠGV

Obisk športne enote slovenske vojske

V sredo, 21. 11., smo imeli nekateri dijaki čast spoznati nekatere najboljše slovenske športnike, ki so zaposleni v slovenski vojski. Izvedeli smo, da je večina vrhunskih slovenskih športnikov članov športne enote v slovenski vojski: Petra Majdič, Primož Kozmus, Urška Žolnir, Peter Kauzer, Rajmond Debevec in še mnoga druga znana imena slovenskega športa delajo v službi domovine.

Prav o njih in njihovih dolžnostih smo govorili v prvem delu našega druženja. Videli smo slike športnikov v vojaški opremi med urjenjem na terenu ter spoznali glavne namene te enote. V živo

so se nam tudi predstavili postavni metalec kopija Matija Kranjc, neustrašna gorska kolesarka Blaža Klemenčič, nepremagljiva jadralka Klara Maučec, vsestranski triatlonec Bojan Cebin in trener najboljših slovenskih veslačev na divjih vodah Jože Vidmar. Predstavili so nam svoje treninge in nam povedali, koliko odpovedovanja je potrebnega za doseg vrhunskih dosežkov ter kako jim pri tem pomaga slovenska vojska. Drugi del je srečanja je potekal v telovadnici. Preizkusili smo se v paradnih disciplinah naših gostov. Z Majo Tvrdo smo se pomerili v igranju badmintona in spoznali osnovne udarce tega športa. Miroslav Vodovnik nas je z levo roko premagal v suvanju krogle in s kroglo skoraj zrušil steno na drugi strani igrišča. Svet gimnastike nam je skušal približati legendarni Aljaž Pegan, ki nas je s svojim navdušenjem prepričal v akrobacije na drogu in izvedbo stoji na rokah.

Zame sta bili to nepozabni in nedvomno najboljši uri športne vzgoje v mojem življenju.

Tina Breclj, 4. a

Praznovanje domskega praznika

V Dijaškem domu Škofijske gimnazije Vipava smo v nedeljo, 25. novembra, ob prazniku Kristusa Kralja obeležili domski praznik. Upokojeni škof msgr. Metod Pirih je v ta namen daroval sveto mašo v cerkvi sv. Štefana v Vipavi. Sledilo je druženje dijakov, staršev, sorodnikov in zaposlenih. Na praznik smo se v dijaškem domu pripravljali že teden prej z verskim poglobljanjem, za katerega skrbi duhovni vodja Marko Rijavec, in okrasitvijo doma. Potekal je tudi fotografski natečaj Vidiš luč?, na katerem so dijaki ujeli svetle in temne trenutke življenja, vsem fotografijam pa je skupno, da lahko luč najdemo kjer koli in da jo vidimo – ne samo z očmi, tudi in predvsem s srcem.

Urška Brežnjak, vzgojiteljica v DD

Znanje lahko pridobivamo po različnih poteh, in kot je zapisala dijakinja ob obisku slovenskih športnikov, se nas najbolj dotakne tisto, predano iz prve roke ljudi, ki jih zaradi njihovih dosežkov spoštujemo. Vsak od tu omenjenih dogodkov je sad požrtvovalnega dela posameznikov, ki se pomena tako pridobljenega znanja še posebej zavedajo.

Zbrala in uredila Bojana Pižent Kompara

Iz OŠ

Poletne delavnice »Zmorem za več« na OŠ Draga Bajca Vipava

Poletje in poletne počitnice so že daleč za nami, v Osnovni šoli Draga Bajca Vipava pa se jih še vedno z veseljem spominjamo. Z učenci smo se takrat družili nekoliko drugače, v posebnih delavnicah, z naslovom: Zmorem za več. Delavnice smo izvedli prvi teden počitnic v podružnični šoli v Vrhpolju, nato tri delavnice po teden dni na matični šoli v Vipavi ter zadnji teden počitnic v podružnični šoli v Podnanosu.

Delavnice so bile izbrane na razpisu javnega sklada Popestrimo šolo, ki so ga financirale Evropska unija, Evropski socialni sklad in Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport.

Vsebina delavnic je bila namenjena doraščajočim otrokom od prvega do petega razreda, ki šele oblikujejo svojo osebnostno strukturo. Pomembno pa je, kakšen vrednostni sistem bodo v življenju osvojili in kakšne vedenjske vzorce bodo posnemali. Vsebine so se nanašale na pridobivanje temeljnih človeških vrednot, medsebojne odnose, način komuniciranja, izražanja lastnih potreb, prepoznavanja potreb drugih, sprejemanja drugačnosti.

Zakaj ravno Zmorem za več? Ker je že v človeški naravi vdelan mehanizem, da vsak želi biti uspešen, potrjen, prepoznaven, sprejet. Vsi želimo več konkretnega znanja, boljše ocene, več kvalitetnejšega časa s prijatelji,

z družino, več razumevanja, več vrednot v svetu ... In če si tega res želimo, to tudi zmoremo. Na delavnicah smo želeli otrokom pokazati, da zmorejo za več, da je vredno potruditi se in prehoditi pot do zelenega cilja. Otrokom smo pripravili izobraževalne vsebine skozi različne socialne igre, izdelovanje plakatov, ogledali in pogovarjali smo se na temo izbranih filmov, vse z namenom, da se naučijo, kako izoblikovati osebnost, ponotranjiti vrednote, znati prepoznati svoja čustva ter z njimi ravnati, povečati koncentracijo ter se več in bolj naučiti.

Delavnic se je udeležilo preko 80 otrok. Otroci so pokazali zanimanje za tovrstno znanje, kar za nas pomeni, da je učenje na tem področju še kako potrebno in koristno. Pozitivno so dejavnost sprejeli tudi njihovi starši, ki se zavedajo, da so počitnice lahko primeren čas za pridobivanje nekaterih drugih pomembnih vsebin za kakovostno življenje.

Elizabeta Tomažič

Simbioz@

Že drugo leto smo se na naši šoli pridružili vseslovenskemu prostovoljskemu projektu Simbioz@. Namen projekta je preko medgeneracijskega sodelovanja poskrbeti za dvig računalniške pismenosti starejših. V tednu od 15. do 19. oktobra 2012 so učenci izbirnega predmeta računalništva na delavnicah, ki so potekale v računalniški učilnici učili in naučili starejše računalniških veščin.

Delavnic so se udeležili: Marija Kalc, Radica Ivančič, Marija Ukmar, Jelka Vitežnik, Marta Luznik in Evald Rustja.

K o t

prostovoljci so se izkazali učenci: Maja Krapež, Nicol Gec, Patrik Mikuž, Tanja Mugerli, Beti Uršič, Laura Koren, Anja Bonča in Žak Mohorčič Margan.

Delavnice so vodile učiteljice Irena Breclj Furlan, Mojca Habič, Mojca Pev in Boža Pangerc.

Takšno medgeneracijsko sodelovanje je za učence kot za učiteljice priložnost za različna doživetja, izkušnje in druženje.

Boža Pangerc

Tehnični dan v tretjem razredu

V tretjem razredu so učenci pod vodstvom učiteljice Leje Kobal izvedli dan dejavnosti na temo GIBANJE.

Učenci so izdelali padala, ki so jih z veseljem spuščali na vzpetini blizu matične šole v Vipavi. Pri tem jim tokrat vipavska burja ni pomagala.

Predpraznični čas

V 4. razredu smo vstopili v pravljичen svet zime in bližajočih praznikov s hiškami, ptički, sneženimi možmi ... Vse je nastalo izpod naših pridnih prstkov! Morali smo biti zelo pridni, da nam je zdaj v našem razredu tako lepo!

Damjana Černigoj

Mladi kitaristi iz Podnanosa so nastopali

Pristan v Vipavi

Mladi kitaristi iz OŠ Draga Bajca Vipava, podružnična šola PODNANOS, so bili v sredo, 14. 11. 2012, povabljeni, da pridejo nastopat v Dom starejših Pristan v Vipavi, saj je bil nastop, načrtovan pred mesecem dni, zaradi bolezni v domu preložen. Povabili so nas člani Društva upokojencev Vipava in njihov predsednik g. Ivo

Krušec. Poskrbeli so tudi za prevoz kitaristk iz Podnanosa in za sladko nagrado po nastopu.

Varovancem in zaposlenim smo pripravili pester izbor pesmi iz slovenske ljudske in zabavne glasbe. Poslušalci so nas navdušeno spodbujali in peli z nami. Aplavz po vsaki zapeti pesmi je bil dokaz, da si starejši zelo želijo takih srečanj. Po nastopu dvanajstih kitaristov je nekaj pesmi zaigral še Urban Koritnik na harmoniko. Nekateri so se ob glasbi celo zavrteli. Navdušenje je bilo res iskreno in toplo.

Glasba, ki prihaja iz srca, lahko naredi čudeže, toliko bolj tistim, ki se ob pesmi spominjajo minulih časov, ki so bili težki, a vendarle lepi. V spominu na »tiste

stezice«, ki me »peljejo do doma«, so si nekateri celo skrivaj obrisali solzo ...

Gospa, s katero sem poklepetala po našem nastopu, mi je dejala, da starejši rabijo mlade in glasbo. Prav to smo jim s takim veseljem podarili. Obenem pa smo tudi mi prejeli ogromno, neizbrisno in toplo, prav tja globoko, v srce!

Prisrčna hvala vsem mojim kitaristom ter vsem, ki ste pripomogli, da je tudi ta nastop tako lepo uspel.

Na dvorcu Zemono

V petek, 23. novembra 2012, je potekala na dvorcu Zemono pri Vipavi svečana akademija škofijske Karitas Koper in odprtje razstave UMETNIKI ZA KARITAS.

Razstavljali so udeleženci 18. mednarodne likovne kolonije, ki je poleti potekala na Sinjem vrhu: Vesna Benedetič, Milena Gregorčič, Anka Krašna, Buba in Ede Posa, Darko Slavec, Karmen Smodiš, Bogdan Soban, Viktor Šest, Veljko Toman, Alenka Vicelj in Vinko Železnikar. Kot častna gosta sta bila tam tudi Jelka Reichman in Mirsad Begič ter strokovni sodelavci in darovalci ob dnevu odprtih vrat.

V kulturnem programu smo si najprej ogledali Multivizijo Ubalda Trnkoczya, nato pa smo zapeli in zaigrali Mladi kitaristi iz Podnanosa. MLADI KITARISTI IZ PODNANOSA smo skupina mladih, ki radi zapojemo ob kitari. Smo učenci 5. razreda Osnovne šole Draga Bajca Vipava, podružnična šola PODNANOS, 6. razreda iz Vipave ter učenec iz 9. razreda. Z vajami smo pričeli v lanskem šolskem letu in nadaljujemo tudi letos. Lani nas je bilo dvanajst, letos nas je skupaj z mlajšo skupino trideset. Imeli smo že veliko nastopov, s katerimi smo razveselili poslušalce. Po enem takem nastopu smo bili povabljeni tudi na Zemono, kar si štejemo v veliko čast.

Po našem nastopu so nas nagovorili škof Metod Pirih, ravnatelj ŠK Matej Kobal, župan občine Ajdovščina Marjan Poljšak in podžupan občine Vipava Alojz Durn. Za nagovori nas je navdušil nastop pevcev SLOVENSKEGA OKTETA pod umetniškim vodstvom Jožeta Vidica, temu pa je sledila predstavitev umetnikov likovne kritičarke Anamarije Stibilj Šajn in Bogdana Sobana. Program je povezoval Jože Bartolj, kulturni urednik Radia Ognjišče, ob koncu pa se je vsem zahvalila Jožica Ličen, srce in duša Karitasa. Izkupiček prodanih del bo namenjen pomoči otrokom v stiski. Geslo kolonije in prodajnih razstav 2012/2013 je: »Lačen sem bil in ste mi dali jesti, žejen sem bil in ste mi dali piti, nag sem bil in ste me oblekli...« (prim. Mt 25, 35-37).

V čast in ponos nam je, da smo tudi mi tvorili kamenček v mozaiku te prireditve. Zelo nas je razveselila tudi pohvala gospe ravnateljice, ki nam je prisluhnila na Zemonu. Veseli smo njene podpore.

*Vida Trošt Vidic,
mentorica*

Iz CIRIUS-a

Dobrodelni koncert za nove terapijske pridobitve

V prvem decembrskem tednu, prav na Miklavžev večer je Center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Vipava (Cirius Vipava), skupaj s številnimi prijatelji, starši, glasbeniki in dobrotniki pripravil dobrodelni koncert. Odvijal se je na dvorcu Zemono, katerega vrata nam je ponovno velikodušno odrl nov lastnik. Večer so pomagali sooblikovati učenci in zaposleni iz Cirius Vipava, skupaj s priznanimi glasbenimi gosti. Koncert je s svojim spevnim glasom zaznamovala priznana slovenska pevka Nuška Drašček, spremljali pa so jo mladi, vse bolj uveljavljeni tolkalisti iz Akademije za glasbo iz Ljubljane. Večer je preko zanimivih zgodb ter pravljličnih utrinkov povezovala mag. Nataša Konec Lorenzutti, pisateljica in profesorica na Umetniški gimnaziji iz Nove Gorice. V prvem delu večera so se predstavili tudi mladi instrumentalisti, pevci in prostovoljke, zapel pa je tudi pevski zbor iz Cirius Vipava. Ponovno se je predstavila tudi plesna skupina Vrtiljak ter mladi plesalci iz okolice, ki so prav za namen, pripravili nove plesne točke.

Namen dobredelnega koncerta je bilo zbiranje potrebnih finančnih sredstev za nakup posebne terapevtske tehnike. Cirius Vipava pričenja z izvajanjem nove, v Slovenije še manj uveljavljane oblike terapevtske dejavnosti - Therasuit terapije. Gre za obliko terapije, ki je v svetu že precej razširjena, namenjena pa je rehabilitaciji različnih nevro-motoričnih stanj. Ker se v ustanovi usposablja veliko otrok, pa tudi že odraščajočih mladostnikov ter tudi starejših oseb je Therasuit terapija zanje zelo primerna. Za izvajanje te terapije je potrebna posebna terapevtska oprema, najosnovnejša je terapevtska kletka, ustrezni vzvodi, jermeni,

škripcerje, elastični pasovi, uteži, kombinezoni... Večino stvari je potrebno uvoziti iz tujine, v manjši meri pa je možno določene terapevtske pripomočke (npr. kletko, uteži...) tudi samostojno izdelati. Tudi pri tem so Cirius Vipava priskočili na pomoč razni proizvajalci iz Vipave ter okolice, ki so pomagali pri nabavi ustreznega jeklenega materiala ter izdelavi terapevtske kletke. Za potrebe Therasuit terapije pa ni dovolj le nujno potrebna oprema, potrebno je tudi dodatno strokovno znanje, katerega so, tudi s pomočjo donatorjev ter društev, pridobile tri nevrofizioterapevte iz Cirius Vipava. Udeležile so se enotedenskega izobraževanja iz osnov Therasuit terapije, nadgradnja znanja seveda sledi s postopnim pričetkom in implementacijo nove terapije v redno terapevtsko delo.

Cirius Vipava se je na dobredelni koncert pripravljala vso jesen, dalj časa pa tudi namensko zbira sredstva za nakup osnovne opreme. Tudi pri zbiranju finančnih sredstev so se kot že velikokrat prej, ponovno izkazali posamezniki in organizacije iz našega kraja in okolice. Z njihovo pomočjo je Cirius Vipava del nujno potrebne opreme že nabavil ali dal izdelati. Zbrana sredstva iz dobredelnega koncerta pa namerava porabiti za nakup dražjih originalnih terapevtskih kombinezonov, ki so potrebni za izvajanje terapije.

Sam koncert je bil izredno dobro obiskovan, saj je bilo premalo prostih sedišč za vse ljudi, poslušalce, ki so ponovno razumeli prošnjo po pomoči in so s svojimi prostovoljnimi prispevki pripomogli, da se prične nova oblika terapevtske dejavnosti v Cirius Vipava. Ustanova z zbiranjem potrebnih sredstev še nadaljuje, saj namerava postopoma Therasuit terapijo razširiti tudi na druge uporabnike. Ob tej priložnosti se Cirius Vipava zahvaljuje vsem dobrim ljudem in organizacijam, ki so priskočili na pomoč in darovali sredstva za nakup opreme za Therasuit terapijo.

Vipava, december 2012

*dr. Erna Žgur,
ravnateljica*

* * *

Vipavska knjižnica v novih prostorih

Knjižnica ima v Vipavi že dolgoletno tradicijo, saj bomo leta 2014 praznovali že kar častitljiv jubilej, 150-letnico Vipavske čitalnice. In na predvečer tega jubileja smo knjižnico v Vipavi preselili v prelepo adaptirane prostore bivšega vrtca na Beblerjevi ulici v Vipavi.

Leta 1994 smo se ponosno selili od zdajšnje Marjance v staro šolo. Gospe Ana Florjančič, Elka Šček in Magda Rodman so ob tej priložnosti v Vipavskem glasu (št. 29/ september 1994) pod naslovom Kratek sprehod skozi zgodovino Vipavske knjižnice napisale prispevek o zgodovini vipavske knjižnice nasploh. Toda kaj kmalu je prostor v stari šoli postal premajhen, saj borih 70 m² že dolgo ni več zadoščalo, da bi Vipavci lahko z veseljem in »na komot« izbirali med več kot 23.000 knjižnimi enotami, kolikor jih knjižnica sedaj ponuja.

Kar nekaj let smo knjižničarji poželjivo pogledovali proti izpraznjenim prostorom nekdanjega vrtca in gledali, kdaj se bodo začela kakšna gradbena dela. Leto 2012 je prineslo nemir med prazne stene in po odhodu delavcev smo na Ta veseli dan kulture (3. december) tudi knjižničarji zavihali rokave in začeli s selitvijo knjižnega gradiva. Da vse poteka hitro in gladko, mora biti že prej izdelana sama logistika selitve. Najprej smo si dobro ogledali nove prostore, bili hvaležni dobro urejenemu ogrevanju, se veselili nad prostornostjo

in občudovali nove police, saj se je prvič zgodilo, da smo ob selitvi dobili tudi novo, sodobno knjižnično opremo. Dogovorili smo se in označili, katero gradivo pride na določeno polico in selitev se je lahko začela. Knjižničarki v stari šoli sta zlagali gradivo v plastične zaboje, moški del ekipe je gradivo naložil v kombi in ga prepeljal do novih prostorov, kjer sta ga drugi dve knjižničarki zlagali na dogovorjeno mesto. V sredo dopoldne smo tako preselili še zadnje knjige. In začelo se je še urejanje po knjižničarskih pravilih: saj veste, po strokovnih skupinah in po abecedi, mimogrede smo knjige še očistili, kakšno tudi na novo zavili, dali na stran knjige, ki govorijo o Vipavski dolini ali pa so jih napisali Vipavci, ki bodo dobile posebno mesto na domoznanski polici, poiskali gradivo z vinogradniško vsebino, saj bo tudi

Selitev

vinogradništvo imelo pravo posebno kotiček.

Pripravi je bilo potrebno napisati nad policami, da se bodo bralci znašli med policami in knjigami. Potem je bilo potrebno urediti še telefonske in internetne povezave, priklopiti in povezati telefone, računalnike, multifunkcijske naprave, saj brez tega v sodobni knjižnici več ne gre.

Skrbno smo uredili pravljčni del za najmlajše, kjer nas police v obliki gradu spomnijo na mogočni stari grad nad Vipavo, razvrstili čitalniške mize v oddelku za mladino in postavili čitalniške mize v čitalnici za odrasle, kjer so našli svoj prostor časopisi, revije in priročna knjižnica.

Veseli smo, da do naših novih prostorov ni stopnic, da je enostavno dostopen tudi invalidom in mamiciam z vozički in da se tako eni kot drugi lahko sučejo tudi med policami.

Postavljanje gradiva v novih prostorih

Pred leti sem v nekem poročilu ali prošnji za nove prostore zapisala, da si Vipava zasluži prostorno, sodobno knjižnico. To se je sedaj tudi uresničilo in hvala vsem, ki ste imeli posluš in nam omogočili uresničitev teh želja. Želimo, da bi tudi vi bili ponosni na svojo knjižnico.

Otroški kotiček v starih prostorih knjižnice

Otroški kotiček v novi knjižnici

Od 17. decembra naprej si lahko že izposojate gradivo v novih prostorih, svečana otvoritev pa bo v naslednjem letu v mesecu kulture, v februarju. Vabimo vas, da nas obiščete, prepričani smo, da boste našli tudi kaj zase.

Zdenka Žigon

Tamburjaši v letu 2012

Tudi letošnje koledarsko leto je bilo za nas Tamburjaše zelo delavno, vendar pa v celem letu nismo objavili niti enega članka, zato se spodobi, da vsaj ob zaključku leta napišemo nekaj vrstic in omenimo vsaj najpomembnejše dogodke.

Našo letošnjo sezono so posebej zaznamovala sodelovanja s tujimi pevskimi zbori. 7. januarja smo v vipavski cerkvi gostili deški zbor Bonifantes iz Pardubic na Češkem. Zbor se je konec leta s podporo češke ambasade ponovno vrnil v Slovenijo in 7. decembra smo z njim sooblikovali koncert v koprski stolnici. Dogovorjen je bil tudi skupni koncert 8. 12. v Ljubljani, vendar smo našo udeležbo zaradi izredno slabih vremenskih razmer morali odpovedati.

Veličasten dogodek je bil tudi koncert sakralne glasbe z naslovom S slovanskimi brati v leto vere, ki smo ga pripravili 12. oktobra v Logu pri Vipavi. Kot gosta sta tokrat nastopila deška zbor s Poljske in iz Litve. Po uvodnem nagovoru dr. Primoža Krečiča se je najprej predstavil Deški zbor Pueri Cantores iz Tarnawa na Poljskem, ki ga umetniško in duhovno vodi p. Gregor Piekarz. Zbor deluje od leta

Koncert v Logu

Nastop s Filipinci

pesem Marija, pomagaj nam sleherni čas.

Prav posebno doživetje je bilo sodelovanje s filipinskim mešanim zborom »University of the Visayas Chorale« iz Cebuja z zborovodkinjo Ano Tabito Piquero. Zbor je bil na dvomesečni turneji po Evropi in je konec septembra obiskal tudi Slovenijo, kjer je izvedel več koncertov. Tamburjaši smo z njimi nastopili 2. oktobra v cerkvi sv. Štefana v Vipavi. Sooblikovali smo mašno bogoslužje ter ob zaključku koncerta skupaj izvedli Bach-Gounodovo Ave Marijo, Franckov Panis angelicus, Bachovo Jesu bleibet meine Freude ter Haendlovo Alelujo. Poslušalci v nabito polni cerkvi so poleg izvrstne pevske izvedbe lahko občudovali izjemno angažiranost, ljubezen in predanost petju. Ritmična preciznost, energičnost in usklajenost pevcev se je še posebej odražala v koreografijah, ki jih v Sloveniji ne vidimo ravno pogosto. Posebej nas je presenetila tudi odprtost in prisrčnost članov zbor. Med njihovim bivanjem na našem koncu smo se večkrat družabno srečali in navezali prisrčne prijateljske stike. Škoda le, da

1981 v katedrali Tarnow, kjer podpira cerkveno liturgično glasbo. Poljakom je sledil Deški zbor Dagilelis iz kraja Šiauliai v Litvi, ki ga že od ustanovitve dalje vodi Remigijus Adomaitis, v njem pa nastopajo nadarjeni dečki od 10 do 16 let, ki redno tedensko sodelujejo na koncertih in mašah po vsej državi. Zbor je gostoval že po celi Evropi in v Ameriki, letos pa je prvič obiskal tudi Slovenijo.

Tamburjaši smo samostojno zaigrali nekaj inštrumentalnih skladb, višek koncerta pa je bil skupni nastop vseh sodelujočih z naborom znanih sakralnih skladb. Med njimi je zazvenela tudi Haendlova Aleluja, namesto dodatka pa smo nastopajoči skupaj s publiko zapeli Marijino

Nastop v Semiču

se njihovem povabilu na Filipine ne bomo mogli odzvati.

V nedeljo, 4. 3. 2012, smo v športni dvorani vojašnice v Vipavi priredili koncert z naslovom »Priključimo pomlad z zvoki tamburice«. Pester spored so poleg obeh tamburaških sekcij društva oblikovali še gostje: Ante Upedanten banda, Tamburaška skupina Vremščica, učenci OŠ Draga Bajca Vipava in mladi solisti: Tjaša Fajdiga (vokal), Eva Bras (trobenta) in Anja Lavrenčič (tolkala). Spored je bil izredno bogat, saj je obsegal zelo različne zvrsti od otroškega mini musicala do modernih popularnih skladb skupine Ana Pupendan.

Nastop v Osijeku

Poleg tujih zborov smo sodelovali tudi z APZ Univerze na Primorskem in na povabilo dirigenta Ambroža Čopija 17. junija nastopili na njihovem letnem koncertu v Pokrajinskem muzeju v Kopru.

V sredo, 4. julija 2012, smo na Novem trgu v Ljubljani nastopili na osrednji prireditvi Srečanje vseh Slovencev, Dobrodošli doma.

V petek, 7. 9. 2012, smo prvič obiskali Prekmurje. Na povabilo župnije Črenšovci in tamkajšnjega župnika, g. Ivana Kranjca, smo v okviru Tedna duhovnosti in kulture pripravili samostojni koncert v župnijski cerkvi, pred tem pa smo s tamkajšnjim otroškim in mladinskim zborom sodelovali tudi pri sveti maši. Prekmurje nas je očaralo s svojim pokrajinskim šarmom in predvsem tudi z gostoljubnostjo domačinov, ki so nas sprejeli odprt rok in src.

Poleg raznih priložnostnih nastopov smo se udeležili tudi dveh tekmovanj, ki sta se tokrat zvrstili v dveh zaporednih dneh. V petek, 11. maja, smo tekmovali na 35. mednarodnem festivalu tamburaške glasbe v Osijeku, kjer smo imeli posebno čast, saj so nas kot edine predstavnike iz Slovenije uvrstili na otvoritveni koncert v narodnem gledališču v Osijeku. Za naš nastop nam je komisija podelila 97 točk in s tem zlato plaketo "TAMBURA PAJE KOLARIČA". Naslednji dan, 12. maja, smo se na poti domov ustavili še v Semiču, kjer se je odvijalo 32. državno tekmovanje tamburašev in mandolinistov Slovenije. Odigrali smo tri skladbe: Črta Sojarja Voglarja Vipavska (tam)burja (noviteta), Droubna ftica (noviteta) Matija Krečiča ter Siniše Leopolda Vrtljak. Tudi tu smo osvojili zlato priznanje s pohvalo.

Letošnjo sezono bomo zaključili z novoletnim koncertom, 30. 12. 2012, v Kulturnem domu v Vipavi, kjer bomo vzdušje prazničnih dni popestrili z znanimi in popularnimi melodijami. Tudi tokrat bomo imeli več gostov, med njimi mlade tolkalce iz Komna. Vljudno vabljeni!

Vlasta Lokar Lavrenčič

Zlata Ipavska v zlati Pragi

Komorni zbor Ipavska iz Vipave pod vodstvom zborovodje Matjaža Ščaka zopet navdušil – tokrat v češki prestolnici

Prvi vikend v adventu glavno mesto Češke že 22 let zapovrstjo preplavljajo zborovski pevci z vseh koncev sveta, takrat se v Pragi namreč odvija mednarodni festival adventnih in božičnih pesmi s posebno nagrado Petra Ebna (International Festival of Advent and Christmas Music with Petr Eben Prize). Med 35 nastopajočimi zbori se je letos tega uveljavljenega vsakoletnega pevskega dogodka kot edini iz Slovenije udeležil tudi Komorni zbor Ipavska.

Petr Eben, po katerem festival nosi ime, je bil skladatelj in organist, zagotovo eden izmed najbolj prepoznavnih in uveljavljenih čeških glasbenikov 20. stoletja, znan predvsem po orgelskih umetninah. Ipavska si je za svoj tekmovalni program izbrala njegovo Salve Regina, za izvedbo katere je prejela posebno nagrado v svoji kategoriji velikih zborov (big choirs).

Poleg omenjene skladbe je bil sobotni tekmovalni nastop sestavljen še iz Čopijeve Ave, Regina coelorum, O

Pred nastopom pred Tinsko cerkvijo

Zaključni nastop za grand prix

Magnum mysterium Vytautasa Miškinisa (skladba je bila napisana in posvečena Ipavski ob praznovanju njene 10-letnice delovanja) in Aliluje makedonskega skladatelja Zaprova. Tekmovalna žirija je izbor in izvedbo zahtevnega in raznovrstnega sakralnega programa ocenila kot najboljše v kategoriji mešanih zborov in Ipavski dodelila zlato.

Po sobotni finalni večerni razglasitvi rezultatov in podelitvi nagrad najboljšim je sledil še nastop petih najboljših zborov festivala, ki so se potegovali za naslov grand prix. Sedemčlanska žirija je z enim glasom prednosti laskavi naziv dodelila češkemu zboru Cantica laetitiae, Ipavska pa je zasedla skupno drugo mesto. Vsekakor je doseženi rezultat potrdil odlično pripravljenost pevcev in utrdil mesto Ipavske med najboljšimi zbori doma in po svetu.

V bogatem spremljevalnem festivalskem dogajanju so se ipavci širši zbrani praški publikii predstavili še s petkovim nastopom v baročni cerkvi svetega Nikolaja na glavnem trgu v starem mestnem jedru in krajšim nastopom na glavnem prireditvenem odru ob Tinski cerkvi, sobotno popoldne pa preživeli v že prazničnem duhu prižigajočih lučk in turističnem vzdušju z obiskom glavnih znamenitost mogočnega mesta ob reki Vltavi.

Polona Puc (Ipavska)
Foto: Majda Božič

V pričakovanju »o magnum mysterium«

Komorni zbor Ipavska v vipavski cerkvi sv. Štefana gostil APZ Alojzij Mav iz Ljubljane

Tisti prvi konec tedna v decembru, ko nam je narava ponudila svoje lepote, tisti pravi sneg, tisto pravo sneženje s pomirjujočo tišino, ki ga spremlja, in nas vsaj malo ustavila, da smo pogledali, prisluhnili, občudovali, so na nedeljski večer vipavsko cerkev grela grla pevcev Komornega zbora Ipavska in njihovih gostov iz Ljubljane, APZ Alojzij Mav. Večer zborovske glasbe je hotel vsaj malo posnemati naravo, pevci so namreč skupaj z zborovodji Matjažem Ščekom in Lovrom Frelihom skušali poslušalce kot sneženje umiriti in predvsem ustaviti, da bi občudovali ter prisluhnili melodijam in harmonijam z žarom in željo.

Komorni zbor Ipavska je z veseljem po dolgem času pel v vipavski cerkvi, pred domačimi poslušalci. Medse je povabil zbor, s katerim ga povezujejo zanimive podrobnosti: pred letom dni sta oba zbora zelo uspešno nastopila na regijskem tekmovanju pevskih zborov v Ljubljani in Postojni, letošnjo jesen ju je pot zanesla v Prago, kjer sta žela zlate nagrade (mavovce v oktobru, ipavce pa prvi konec tedna v decembru), v ipavskih pevskih vrstah pa aktivno sodelujeta tudi zborovodja in basist gostujočega zbora. Nabralo se je dovolj razlogov, da sta se zbora srečala in glasbeno spoprijateljila na skupnem koncertu, ki je že dišal po praznikih, na večeru, ki je že bil v pričakovanju »o magnum mysterium« – velike božične skrivnosti.

Gostje so se predstavili v prvem delu večera z izbranimi sakralnimi skladbami, Ipavska je polni cerkvi poklonila skladbe, s katerimi je tekmovala na 22. mednarodnem festivalu adventne in božične glasbe v Pragi, s skupnima pesmima pod vodstvom Lovra Freliha pa so pevci sklenili prijeten večer. Da glasba pritegne in poveže ter ogreje srca, je sporočil topel aplavz zbranih poslušalcev v veselje vseh nastopajočih.

Ana Kodeljca

Srečanje zvestih krvodajalcev

Krvodajalci za svoje človekoljubno dejanje ne prejmejo plačila ali kakšne druge nagrade, razen notranjega občutka zadovoljstva, da so nekomu pomagali ozdraveti ali celo preživeti. Za njihovo humanost se jim je Rdeči križ Ajdovščina vsaj nekoliko zahvalil na srečanju 13. oktobra v pizzeriji Hotela Gold club v Ajdovščini. Krvodajalcem jubilarantom je podelil priznanja za deseto in višja okrogla darovanja. Za 50-krat darovano kri so plakete prejeli: Aleš Brecelj, Slavko Breščak, Bogdan Kodele in Anton Podobnik. Miran Pregelj, Bojan Trbižan in Robert Vovk so prejeli priznanje za 60-krat darovano kri. Za sledeče okroglo darovanje so priznanje prejeli: Jože Copič, Igor Kobal, Franc Krašna in Dušan Rijavec. Najvišja pa so bila podeljena priznanja za 80-krat darovano kri, ki so jih prejeli: Jožko Bučinel, Damjan Fabčič, Jožko Krkoč in Bogomir Trošt.

Predsednica Vera Kodrič se je s šopkom rož še posebej zahvalila vitezu krvodajalstva Valentinu Bratini, ki je doslej kri daroval že 107-krat. G. Bratina je že presegel mejo 65 let, vendar po pogovoru z zdravnikom še naprej ostaja v krvodajalskih vrstah, kar je gotovo zelo plemenita gesta, ki jo le redki zmorejo.

Predsednica Vera Kodrič z najzaslužnejšimi krvodajalci (od leve proti desni): Bogomir Trošt, Jožko Krkoč, Damjan Fabčič, Valentin Bratina in Jožko Bučinel.

Srečanje je bilo prav tako priložnost za zahvalo tistim, ki Rdeči križ podpirajo in mu pomagajo pri izvajanju programa krvodajalstva. Zahvalo je tako sprejel stotnik Miloš Žvokelj iz Centra za usposabljanje Slovenske vojske Vipava. Več pripadnikov in pripadnic SV vsako leto daruje kri, poleg tega pa je Center Rdečemu križu za namen terenske krvodajalske akcije v brezplačno uporabo namenil njihove prostore. Zahvala je bila izrečena tudi Zavodu za šport Ajdovščina, ki je v zadnjih dveh letih Rdečemu križu za namen terenske krvodajalske akcije brezplačno odstopil svoje čudovite prostore v Mladinskem centru in hotelu Hiša mladih v Ajdovščini.

Da si krvodajalke in krvodajalci ter vsi, ki pripomorejo k izvajanju programa preskrbe s krvjo, zaslužijo zahvalo in priznanje, sta na srečanju spregovorila občinski svetnik Občine Ajdovščina, predsednik komisije za družbene dejavnosti in nekdanji predsednik RK Ajdovščina Anton Žagar ter podžupan Občine Vipava Alojz Durn. Obiskala sta nas tudi Marinka Tomšič in Branko Černic iz zamejskega Združenja prostovoljnih krvodajalcev – odsek Sovodnje ob Soči, s katerima RK Ajdovščina že vrsto let sodeluje in prijateljuje. Gospo Marinko je ljubezen odpeljala v Sovodnje ob Soči, kjer je bila ena izmed ustanoviteljic prostovoljnega združenja krvodajalcev, vendar je vedno ohranjala stike z rodno Ajdovščino.

Podelitev priznanj oziroma formalni del srečanja je povezovala napovedovalka Sanda Hain, za kar se ji ob tej priložnosti iskreno zahvaljujemo. Prav tako se najlepše zahvaljujemo nadarjeni glasbenici Mojci Vitez, ki nas je razveselila s solističnim nastopom na harmoniki. Poleg nje je srečanje popestril pevec Sebastjan Fabčič. Celotno dogajanje je dokumentiral krvodajalec Alfonz Krapež in tako nas bodo na srečanje spominjale čudovite slike, za kar se g. Krapežu najlepše zahvaljujemo. Zahvala gre tudi Damjani Plešnar, ki je z zapisom v kaligrafiji priznanjem za krvodajalce dodala posebno čarobnost.

Irena Žgavc

Miklavževanje 2012

Tudi letos je v Vipavi na predvečer svetega Miklavža potekalo že dvaindvajseto miklavževanje. Zbrali smo se mladi iz Vipave, ki smo za otroke pripravili kratko igrico z naslovom Dobrinček. Zgodba govori o angelčku, ki si je želel, da bi ljudje postali boljši, zato se je ta odpravil na zemljo in jim pomagal ugotoviti, da so dobra dela tista, ki človeka osrečujejo.

Po dveh odigranih igricah v Kulturnem domu v Vipavi je 128 otrok obiskal in obdaril sveti Miklavž.

6. decembra smo obiskali tudi varovance centra starejših Pristan v Vipavi, ki so bili nad našo igrico in obiskom Miklavža navdušeni. Z miklavževanjem smo zaključili v nedeljo, 9. decembra, ko smo igrico še zadnjič letos odigrali za člane skupine Vera in luč. Zaključujeva z mislijo L. N. Tolstoja, ki pravi: Dajati je božansko, prejemati pa človeško. Tudi nam je bilo v veselje, da smo z igrico in obiskom svetega Miklavža pričarali nasmeh na obraz marsikateremu otroku in odraslemu.

Andreja in Darja

* * *

V spomin Jožefa Petkovšek - Pepca

Umrla je naša najstarejša krajanka Vipave Jožefa Petkovšek - Pepca, rojena 31. 1. 1911. Zadnja leta je bivala v Domu starejših občanov v Ajdovščini. Pokopali smo jo v Vipavi dne 5. 12. 2012. Njej v spomin objavljamo zapis učenke Metke Rodman iz Vipave, ki je pokojno Pepco obiskala 23. 2. 2011 v Domu starejših občanov v Ajdovščini v okviru državne raziskovalne naloge mladih zgodovinarjev OŠ Draga Bajca Vipava pod mentorstvom Ane Kobal na temo Vloga žensk v preteklosti.

Z mojo staro mamo Magdo sva se pogovarjali o tem, katero ženo, ki bi mi še znala pripovedovati, kako je hodila v Trst prodajat domačo hrano, bi še našli med nami. Stara mama je malo pomislila in že se ji je nekaj posvetilo. Rekla mi je: Metka, v Domu starejših občanov bova šli in tam nama bo gospa Pepca Petkovšek, ki je že praznovala 100 let, povedala, kako je hodila prodajat v Trst jajca, maslo, piščance in drugo blago. In tako sva se odpravili 23. 2. 2011 v Ajdovščino na obisk k naši vipavski stoletnici, ki ima še dober spomin in zna duhovito pripovedovati. Peljal naju je njen sin Jože, ki jo vsakodnevno obiskuje in nudi toplo zavetje in oporo v starosti.

Stopili sva v njeno sobico in jo našli na mizi z rokami naslonjeno na blazino. V isti sobi je bila še ena gospa Mirka, ki bo letos praznovala 101 leto. Torej sva bili v sobici, ki skupaj združuje 200 let življenja, kar nama je bilo v posebno čast in zadovoljstvo.

Gospe Pepci sva povedali namen najinega obiska in jo prosili, če nama lahko kaj o tem pove. Sprva je izrazila pomislek, da ne zna nič več povedati. Ko pa sem ji postavila vprašanja, je oživel njen spomin in zgodba je živahno in doživeto stekla. Gospa Pepca je ob pripovedovanju kar pozabila na svoja leta in se povrnila s spomini v čas II. svetovne vojne.

O svojih potovanjih »brangerce« v Trst nam je tako-le pripovedovala:

V Trst sem hodila le občasno, ko mi je zmanjkalo sladkorja, moke in podobnih stvari in ko sem si prihranila živež za prodajo. Z menoj je hodila tudi moja sosedica teta Vrčanova iz Vipave. Na pot proti Trstu smo odšle peš zgodaj zjutraj in prišle v Trst v popoldanskih urah. Prvi dan smo porabile za potovanje, drugi dan za prodajo in povratek domov. Prenočile smo po raznih hišah, kjer so nas sprejeli dobri ljudje. Uslugo smo jim vrnile z jajci ali maslom. To je bilo lahko na Opčinah ali v Trstu. Na pot smo odhajale s »korejto«, ki je bila prazna, maslo, jajca in drugo blago pa smo nosile ali v »boršah« ali v skritih žepih pod dolgim krilom, ker je bil »kontrabant« prepovedan, pa tudi zato, da se jajčka ne bi razbila. Za potovanje smo morale imeti tudi

posebno dovolilnico. Odpravile smo se tako proti Mančam v Branico do Raše, od tu pa po grdi gozdni poti in prišle v Sežano. Ustavile smo se na Opčinah in tam pustile »korejto« in nato nadaljevale z vsem blagom po strmih stopnicah do Trsta. Že med potjo smo ponujale blago slovenskim družinam, ki smo jih poznale. Plačilo smo dobile takoj ob prodaji blaga. S tem denarjem smo kupile moko, sladkor, kavo in druge nujne potreščine za družino in vse to prinesle spet do »korete« na Opčine. S polno »koreto« blaga smo se vračale nazaj domov v Vipavo. Takih mater in žena je bilo iz naših krajev veliko, nekatere so služile v Trstu, druge pa smo nosile v Trst prodajat domače izdelke in se vračale nazaj domov z nakupljeno robo za družino.

Na potovanje sem se odpravila, ko sem doma zbrala in odkupila dovolj hrane za prodajo. Redila sem deset kokoši in petelina. Kokoši so se pasle za hišo »guri« in so bile odlične nesnice. Odbirala sem samo debela jajca in jih hranila za prodajo v Trstu. Bolj drobna pa smo sami pojedli. Maslo in druge stvari pa sem kupila od vipavskih kmetov.

V Trstu sem leta 1945 prodala tudi našega petelina in zanj dobila 500 lir. Za isto vsoto denarja pa smo leta 1937 kupili majhno hišico pod farovžem v Vipavi. Tako je denar takrat izgubljal vrednost.

Med potjo sva s teto Vrčonovo doživeli zračni napad letal in sva se morali umakniti z drugimi ljudmi v zaklonišče. Seveda naju je spremljal tudi strah, ker nisva vedeli, kaj bova na poti še doživeli.

Gospa Pepca je opisala še posebno srečanje na poti iz Trsta z bratom Ludvikom, ki je bil partizan:

Bilo je leta 1944. Nesla sem v Branico jajčka in jih tam zamenjala za sol. Po večini smo takrat menjali blago za blago, ker denarja ni bilo. Ko sem se vračala peš domov, sem srečala brata Ludvika, ki je bil partizan v edinci na Gočah. Povedal mi je, da so tam ubili kravo in da bo prosil za kilogram mesa, in mi ga je res prinesel. Z mesom, soljo in piščancem sem nadaljevala pot proti Vipavi. V Mančah pa so me ustavili domobranci in me pregledali ter vprašali, čigava so jajčka, kokoš in kje sem dobila meso. Povedala sem jim, da so jajčka moja, kokoš, da sem kupila in za meso sem odgovorila, da sem ga slučajno kupila v soboto v Vipavi na točke. S takim odgovorom sem rešila sama sebe, ker nisem izdala skrivnosti, da mi je meso podaril brat Ludvik, ki je bil na Gočah pri partizanih. Domobranci mi niso nič vzeli in me pustili, da sem nadaljevala pot naprej do Vipave.

Tako sva zaključili najin pogovor. Na koncu me je še vprašala, če je to, kar je povedala, dobro za nas, ali mora še kaj povedati. Povedala sem ji, da sem zelo vesela za to njeno izpoved in da se ji za to zahvaljujem. Žal gospa Pepca iz tistih časov nima nobenega dokumenta, fotografije ali predmeta, ki bi še pričal o tistih časih. Njen največji dokument pa je odličen spomin kljub njeni visoki starosti. Svojo življenjsko izpoved nam je zaupala in je objavljena v knjigi *Življenje ob trti in kršinu*.

Medgeneracijsko sožitje med Pepco in Metko

Zahvala

Ob izgubi moje mame Jožefe Petkovšek – Pepce se od srca zahvaljujem vsem sorodnikom, znancem in Vipavcem, ki so se prišli od nje posloviti, ji prinesli cvetje in sveče ter jo pospremili na njeni zadnji poti. Hvala KS Vipava za lep cvetni aranžma, duhovnikom Alojzu Furlanu, Francu Pivku in Janezu Zupetu za obred sv. maše in somaševanje, kvartetu Odpev za lepo petje, gospe Magdi Rodman in gospodu Marjanu Bučinelu za ganljive besede slovesa. Pogrebni službi Komunalno stanovanjske družbe Ajdovščina se zahvaljujem za obzirno, vestno in skrbno opravljeno delo.

Posebno hvaležnost čutim do kolektiva Doma starejših občanov Ajdovščina, kjer je mama preživela zadnjih šest let svojega življenja in od koder je odšla v večnost. Hvala vsem skupaj in vsaki negovalki in sestri posebej za ljubeč odnos in vso skrbno nego, ki je bila mama deležna do zadnjega trenutka.

Najlepši dan, ki ga je mama doživela v Domu, je bilo praznovanje njene stoletnice rojstva. Praznovanje je bilo enkratno doživetje po zaslugi kolektiva Doma, Osnovne šole Vipava, Krajevne skupnosti Vipava, župana občine Vipava, Društva upokojencev Vipava, pevcev zbora Zlatorog in domskega zbora Vrabčki, naših sorodnikov, prijateljev in znancev. V Vipavi je v polni cerkvi Vipavcev za mamo daroval sv. mašo monsignor Franc Pivk. S slikami in glasom tistega dne bo mama vedno z menoj, zato sem vam vsem, ki ste sodelovali pri praznovanju mamine stoletnice, neizmerno hvaležen!

Vsa ta leta je mami in meni stala ob strani in nama nudila vso pomoč družina Branka Žgavca, ki naju je jemala skoraj kot svoja družinska člana. Branko, Marija, Bernard, Boris, Andreja, Suzana, HVALA vam!

Jože Petkovšek

Star hišni blagoslov

HISHNI = SHEGEN.

Od S.Imeno Jefusa, ino fvetih treh Kralou.

O Ti nar fveteishi
Gospod Jesus Kristus
en kral nebes in semle
Jesus nafarenski Syn
Davidou obvari ti ta
Folk kateri k'tebi soje
savpojne ima na dush
in na telese. O dobro
tlevi Jesus, posheg-
nei ti to Hisho te ludi
shivino shitno pole in
vinske gore, ino jeh
obvari pred hudim.
O Maria Mati te mi-
losti mi tebe prosimo
vsmili se ti zhes nafs,
O vi dvanast fveti
Apostelni S.shtirje

Evangelisti S.terje
Krali, Gasper Melhor
Boltesar in vse svetnik
in fvetnize boshje,
prosite sa naf s Marie
Divizo de bi se nje
Syn Jesus zhes nas
vsmilu. Sveto Troizo
obsenzhi to hisho ino
obvari leto pred usm
hudem pred nosnaro
bolesnio in Vognem,
pred strelo in hudem
Vremenom ino pred
Vodo. Od tega vse-
ga nas obvari Boh
Ozha Syn, ino f
fveti Duh. Amen.

**TRIKRALJEVSKA
AKCIJA**

**28.12.
2012**

Javljamo vam svoj obisk
SVETI TRIJE KRALJI.
V času, polnem raznih stisk,
bi revnim radi pomagali.

Dopoldne šli bomo na pot
in vas obiščemo povsod:
na ZEMONU, GRADIŠČU IN v VIPAVI –
še slabo vreme nas ne ustavi!

Vam hkrati sreče zaželimo
in blagoslov za vas prosimo:
GAŠPER, MIHA, BOLTEŽAR.
Vnaprej vam HVALA za vaš dar!

Lepo sožitje je osnovni vir sreče

(Povzeto iz priročnika o prostovoljstvu STARAJMO SE TREZNO, avtorja Ksenija in Jože Ramovš)

Osamljenost, ki največkrat izvira iz pomanjkanja lepih odnosov z drugimi ljudmi, je zelo pogosta neljuba spremljevalka ljudi v vseh starostnih obdobjih. Med starejšimi je osamljenosti še več, saj z leti njihovi najdražji odhajajo, najprej se odselijo otroci, nato pa odhajajo za vedno njihovi svojci, možje, žene ter prijatelji. Na starost se socialna mreža krči. Slovenci imamo zelo dobro razvito sposobnost samostojnosti, slabo razvito pa sposobnost za lepo sožitje, komuniciranje in sodelovanje. Skoraj deset rodov je že ukoreninjeno črnogledo, pikolovsko, malodušno, malenkostno in zagrenjeno gledanje nase, na druge ljudi in na svet.

Tudi danes je v ospredju šole, vsakdanjih pogovorov in javnih občil prehuda kritičnost. Če ima nekdo pet dobrih lastnosti in eno slabo, smo najprej pozorni na to slabo, če pove stavek, s katerim se devetdeset odstotkov strinjamo, samo v desetih pa ne, se obregnemo ob teh deset spornih odstotkov. Tako nam gresta veselje in lepo sožitje po zlu, čeprav je bilo devetdeset odstotkov možnosti zanj.

Da bomo Slovenci kot narod z več kot tisočletno razvito evropsko kulturo preživeli in se zdravo razvijali, moramo posvetiti prednostno pozornost temu, da naučimo sebe in svoje bližnje doživljati s sončne strani, kajti samo ta stran napaja tok veselja do življenja. Če hoče človek imeti lepo sožitje z drugimi, se mora zavestno odločiti, da bo pri vsakem pozoren na njegove lepe, prijetne, koristne ali pozitivne besede, dejanja in lastnosti. Pravšnje doživljajsko bogastvo in moč za usmerjanje lepega sožitja je pet lepih doživetij na eno grdo. Zdravo človeško navdušenje nad drugim človekom je ena od dragocenih sposobnosti. To je globok notranji dialog dveh ljudi, ki vzpostavlja med dvema povezavo, po kateri se pretakajo njune izkušnje, spoznanja in razpoloženje, pri čemer oba človeško rasteta, obenem pa se ohranja med njima osebna samostojnost – vsakdo je namreč edinstven človek.

Poskrbimo torej, da pri vsakem človeku poiščemo tisto njegovo lastnost, ki nas navdušuje. Bodimo nanjo pozorni, veselimo se je in tako PRIŽIGAMO LUČKO NA DRUGEM ČLOVEKU.

Ko človek vstopa v kopalnico, ki nima oken, prižge v njej luč. Prižge jo samodejno, ne da bi moral na to zavestno paziti. To je povsem rutinska navada. V kopalnici brez oken je nujno prižgati luč, da se bo človek lahko umil, obрил, počesal, okopal ali šel na stranišče. Podobna navada je potrebna tudi za ubrano sožitje z bližnjimi. Ko človek zagleda bližnjega, mora na njem opaziti najprej nekaj lepega, dobrega, prijetnega. To je lahko kaka podrobnost na njem, lepa pričeska, čudovite oči, lep kostim, njegova prijetna beseda, gesta, dejanje, nasmeh. Ko na drugem človeku takoj ob stiku z njim zaznamo nekaj lepega, dobrega ali prijetnega, rečemo, DA SMO NA NJEM PRIŽGALI LUČKO. Lučko na drugem prižgemo, če se mu posvetimo naklonjeno, z odprtimi očmi, ušesi in spominom na dobre izkušnje z njim. Ko v svoji zavesti prižgemo lučko, se spontano razvedrijo naš obraz, beseda in vedenje. Ta sproščena vedrina se prelije tudi v drugega. Nastane lepo vzdušje, medčloveški odnos zapoje v ubranem sozvočju.

PRIŽIGANJE LUČKE na vsakem človeku, čim se z njim srečamo, je zelo dragocena dobra navada. Odločiti se moramo zanjo in vztrajno vaditi.

V adventnem času prižigamo lučke na svojih domovih, v svojih srcih in na adventnih venčkah. Naj ena izmed lučk zagori tudi na naših bližnjih in tudi na človeku, ki ga bomo naključno srečali v vrvežu našega vsakdana. Toplota prižgane lučke bo prijetno ogrela novorojeno dete v jaslicah – Jezusa.

Urška Žgur,

udeleženka medgeneracijske skupine

dr. Jožeta Ramovša v Okviru Zavoda Samarijan Solkan

Lepši prazniki tudi za starostnike in socialno ogrožene

Vse več družin med nami živi v socialni stiski. Prazniki mnogim med njimi ne prinašajo toplote in vedrega razpoloženja, ampak še večje zavedanje o pomanjkanju in odrinjenosti na rob družbe. Najmlajši, ki so že sicer za marsikaj prikrajšani, ob takih priložnostih stisko še bolj občutijo. V prednovoletnem času, ko pridne otroke obdarijo dobri možje, se nimajo česa razveseliti. Da bi jim vsaj nekoliko olepšali praznike in jim pričarali vsaj malo prazničnega vzdušja, smo v Območnem združenju Rdečega križa Ajdovščina najmlajšim pred koncem leta razdelili skromna darilca. Skoraj 80 socialno ogroženih otrok do osmega leta starosti smo razveselili

s čokolado, higienskimi potrebščinami in tudi kakšnimi barvicami, zvezki ali podobno pozornostjo. Prav tako smo s sladkim kruhom in z zavojčkom kave obdarili naše prejemnike pomoči. Predvsem naše mlajše prostovoljke in prostovoljci pa so pred prazniki obiskali stanovalce Doma starejših občanov Ajdovščina in Centra starejših Pristan Vipava ter varovance obeh enot Varstveno-delovnega centra Ajdovščina-Vipava. Pripravili so jim krajši zabavni program, jim razdelili majhne pozornosti in jim ob stisku roke zaželeli zdravja in miru v prihajajočem letu.

V Območnem združenju Rdečega križa Ajdovščina se ob tej priložnosti zahvaljujemo vsem našim krvodajalcem, prostovoljcem, donatorjem in dobrotnikom, ki se nesebično razdajate za druge. V letu 2013 želimo vsem veliko zdravja, miru in osebnega zadovoljstva.

Irena Žgavc

Mančan – slovenski ban

Ob 70 - letnici smrti

Zgornja Vipavska dolina

Natlačnova hiša na današnji Ulici talcev v Ljubljani ob denacionalizaciji. (Delo in dom 5. Oktober 2011)

njimi so bili tudi taki, ki so se s svojo nadarjenostjo in pridnostjo povzpeli visoko nad povprečje. Na tem mestu imam v mislih dr. Marka Natlačna, našega rojaka, ki je bil umorjen pred 70 leti.

Kdor ni prej poznal Vipavske doline in je preživel leto 2012 v tem podaljšku mediteranskega podnebja, jo gotovo zapušča z mešanimi občutki. Leto se je začelo z ostro zimo in viharji, ki so omejevali promet, ruvali drevesa odkrivali strehe ipd. Pomlad je bila nekako normalna, če ne bi bilo pozebe na njenem začetku. Sv. Peter, ki ima »nebeške ključe« (29. junij), je zaklenil deževne zapornice za več kot dva meseca. Oblaki, ki so v krajših obdobjih prekrivali nebo, so bili le znanilci vetrov, ki so bili za ta letni čas podobni zimskim viharjem, dnevne temperature pa med 30 in 40 °C. Pridelek koruze, grozdja, sadja in povrtine je ponekod padel pod polovično vrednost običajne letine. Pa vendar je Vipavska dolina v povprečju znana kot kmetijsko razvita dežela. Kaj pa ljudje? Ljudje Vipavske doline so cenjeni kot delavni, iznajdljivi in narodno zavedni. Med

Življenjska pot dr. Marka Natlačna

Petru Natlačnu (1834–1911) in Jožefi, roj. Renner (1833–1907), se je v Mančah pod hišno številko 22 – danes Manče 5 – na velikonočno soboto 24. aprila 1886 rodil otrok. Še isti dan je novorojenčka krstil goški župnik Janez Hladnik na ime Marko. Marko je zagledal luč sveta v revni kmečki družini. V zapiskih dunajske

Dr. Marko Natlačen, predsednik jugoslovanske Orlovske zveze. (1925 – 1927)

univerze je zapisano poreklo Markovega očeta kot gostač. Kljub velikemu prizadevanju nisem nikjer odkril zanesljivih podatkov o Markovi rani mladosti. Šele v poznejših letih, ko je ob raznih priložnostih Marko govoril s sobesedniki o svojih mladih letih, zvemo, da je obvladal vsa kmečka dela, in njegovo skromnost v življenju razumemo kot posledico domačih razmer. Zanesljivi podatki o Marku so na razpolago šele od takratne tretje gimnazije v Ljubljani, kjer je bil gojenec Alojzijevejšča vse do konca sedmega razreda, ko je zapustil zavod. Vseskozi je bil marljiv učenec, dejaven na kulturnem področju in pisec v zavodovo glasilo »Domače vaje«.

Kot odličen maturant se je leta 1907 vpisal na pravno fakulteto na Dunaju (tega leta mu je umrla mama). Bil je vzoren študent, od leta 1909/10 mu je bila dodeljena Knafljeva štipendija, in leta 1912 je dosegel doktorat (leta 1911 mu je umrl oče). Nad slovenskimi študenti, ki so študirali na Dunaju, je bil zelo zaskrbljen. Leta 1911/12 je predaval mladim študentom prava, med drugim jim je povedal: »Če hočemo kdaj priti do svojega znanstvenega središča, univerze, moramo drugače pričeti ... Prav svet vladati bo mogel samo jurist, ki je na svojem mestu dober človek po svojem srcu in dober jurist po svojem duhu, polovičarstvo pa povsod samo napoto dela in je vsem v izspodtiko in zasmeh in nesrečo.«

Po doktoratu se je Marko poročil z Vido Kos, ki je pa kmalu po porodu hčerke umrla. Dr. Marko Natlačen se je zaposlil v Ljubljani kot pripravnik na deželni upravi pri dr. Šuštaršiču, nato pri dr. Peganu in končno 19. leta odprl lastno pisarno. Leta 1916 se je poročil z Antonijo Vilfan iz Črnuč (gostilna Rogovilec). Mama neveste jima je kupila hišo v Ljubljani na Poljanah. (1) V tej hiši je bil dr. Marko Natlačen pred sedemdesetimi leti zahrbtno umorjen, ostali člani družine pa so se ob kocu vojne na priporočilo prijateljev izselili v tujino in končno pristali v Ameriki. Marko je bil zelo aktiven v raznih društvih, predvsem katoliških, bil je celo dve leti predsednik jugoslovanske Orlovske zveze. (2)

Dr. Marko Natlačen je kot dober jurist veliko delal tudi za politično stranko SLS in kmalu postal njen podpredsednik. V javnosti se je pojavil kot predsednik skupščine ljubljanske oblasti 1927, po ukinitvi pa je postal njen komisar. Zaradi zavzemanja za avtonomno Slovenijo v kraljevini Jugoslaviji je bil 21 mesecev v izgnanstvu v Bosni. Po smrti kralja Aleksandra se je vrnil v Ljubljano in 11. 9. 1935 bil imenovan za bana Dravske banovine, (3) ki je obsegala današnjo Slovenijo razen Primorske, ta je bila takrat še pod Italijo. Zgodovinarica Benjamina Fajdiga iz Goč je v svoji diplomski nalogi leta 1994 o dr. Marku Natlačnu zapisala: »Napredek v gospodarstvu in tehniki je vedno hotel videti utemeljen v narodni kulturi. Ljubezen do slovenske knjige in podobe mu je bila globoka srčna potreba. Že kot oblastni predsednik je pomagal do življenja Narodni galeriji ter prišel na pomoč tudi Moderni galeriji, ki naj bi postala pravi hram nove, porajajoče se slovenske umetnosti. Zavzemal se je za ustanovitev likovne akademije, podpiral izdajanje umetniških zbornikov kakor Groharja in Jakopiča. Bil je prvi ban, ki je razpisal nagradna tekmovanja za likovne umetnike ter dal pobudo za ustanovitev slovenskega zgodovinskega slikanja, ki naj važne dogodke naše zgodovine popularizira v svobodni likovni podobi. Zavzel se je za Društvo znanosti in umetnosti, ki je bila predhodnik Akademije. Spravljal je v red slovensko univerzo ter ji skupaj z dr. Korošcem postavil trdne temelje. Njun velik spomenik je tudi univerzitetna knjižnica – NUK.« (4)

Dr. Marko Natlačen slovenski ban (1935 – 1941)

Okupacija Slovenije

Za dr. Marka Natlačna je bila velika preizkušnja napad sil Osi na Jugoslavijo in razkosanje Slovenije na tri okupatorje. S soglasjem narodnega sveta je šel Natlačen 12. aprila 1941 v Celje pogajati se z Nemci, da bi Slovenija spadala samo pod enega okupatorja, a bil je zavržen. 18. aprila je italijanski komisar Grazioli prevzel oblast nad Ljubljansko pokrajino. Dr. Marko Natlačen se je 26. maja obrnil na Graziolija s prošnjo, da bi odpotoval v Rim k papežu in Mussoliniju in jima sporočil, kako nečloveško ravna Nemci s Slovenci na Gorenjskem in Štajerskem. Grazioli je Natlačnu dal vedeti, da bo v nekaj dneh oblikovan Sosvet (Consulta), v katerem bo tudi on član, Ljubljanska pokrajina pa bo priključena kraljevini Italiji. Po oblikovanju Sosveta so se šli vsi člani poklonit Mussoliniju in mu izraziti lojalnost. Prva seja Sosveta je bila 3. junija, kjer je

Prva lopata za temelj Narodne in univerzitetne knjižnice (NUK), dr. Marko Natlačen z zasajeno lopato.

komisar Grazioli ugotovil lojalnost članov, osmega junija so bili sprejeti pri Mussoliniju. Natlačen je prosil Mussolinija, naj se zavzame za preganjane Slovence pod nemško okupacijo. Naslednji dan je bil Natlačen sprejet pri papežu in mu razložil brezupen položaj Slovencev pod Nemci. Natlačnovo sporočilo Mussoliniju in papežu je prišlo tudi v ameriške časopise. Z druge seje Sosveta 26. junija je malo znanega, tretja seja 3. julija je bila nepomembna, 4. je bila novembra, a Natlačna ni bilo več, ker je 18. 9. dokončno iz Konzulte izstopil iz protesta, ker so Italijani začeli streljati talce. Natlačnovo sodelovanje v Sosvetu je bilo kratkega daha in še to v korist Slovencev in ne okupatorja. Že v soboto 14. junija je Grazioliju potožil, da je slovenska javnost pričakovala

izpustitev slovenskih političnih jetnikov in internirancev, da se to ni zgodilo, pa krivijo Sosvet. Med vojno in po vojni se je pisalo, da je bil Natlačen ustreljen kot glavni voditelj bele garde in podpornik Cerkve, šele po osamosvojitvi Slovenije so zagovorniki komunistične ureditve kot glavni greh podtaknili Natlačnu

Portret dr. Marka Natlačna
(akademiški slikar Štefan Hauko 2012)

sodelovanje z okupatorjem, medtem ko o revolucionarnih razlogih za likvidacijo političnega nasprotnika, s katerimi so se komunisti hvalili med vojno in takoj po vojni, ni ne duha ne sluha.

Ob začetku vojne se je Natlačen kot kristjan ravnal po evangelijskem izročilu: »Kralj, ki gre na vojsko proti drugemu kralju, se bo prej posvetoval, ali se more z deset tisoč možmi postaviti po robu njemu, ki prihaja nadenj z dvajset tisoči. Če se ne more, pošlje poslanstvo, ko je sovražnik še daleč, in sprašuje, kakšni so pogoji za mir (Lk, 14, 31-32). Lahko trdimo, da noben Slovenec zaradi Natlačnovega dogovarjanja z okupatorjem ni bil prizadet.

Ali je Natlačen v prvih dveh mesecih okupacije sodeloval z okupatorjema? Njegovo potovanje v Celje do generala Lantza je bilo neuspešno. Z Italijani je imel Natlačen le do 14. junija stike v dobrobit Slovencev. Istočasno je takrat veljal pakt med Nemčijo – Hitlerjem in Sovjetsko zvezo – Stalinom, ki sta ga podpisala 23. avgusta 1939 zunanja ministra Ribentrop in Molotov. Hitler in Stalin sta si razdelila Poljsko. Slovenija je bila obkrožena od samih fašistično-nacističnih držav (Italija, Nemčija z Avstrijo, Slovaška in Hrvaška), Sovjeti pa so segali do Karpátov. Kako se je obnašala Komunistična partija Slovenije (KPS) v tem dvomesečnem razdobju, natančneje opisuje Angela Vode v »Skritih spominih«.

Komunisti strežejo dr. Marku Natlačnu po življenju

22. junija je Nemčija nenapovedano napadla Sovjetsko zvezo. Od tega datuma naprej se je dejavnost KPS usmerila na ljudsko revolucijo in na področje NOB. Dr. Metod Mikuž, udeleženec NOB, član Avnoja in po vojni predstojnik katedre za novejšo zgodovino, je zapisal v svoji prvi knjigi NOB, da je KPS prva dvignila glas proti Konzulti, in če tega ne bi bilo, bi še po vojni buržoazija sedela za vratom delovnemu ljudstvu.

Avgusta meseca 1941 je začela v Ljubljani delovati specialna borbena organizacija KPS Varnostna obveščevalna služba (VOS). Zaradi obrambe revolucije je VOS posegala po najostrejših ukrepih, po fizičnem uničevanju nasprotnikov in organizatorjev slovenske kontrarevolucije. VOS je do Natlačnovega primera izvedla 49 smrtnih obsodb. V zvezi z VOS je izšel tudi odlok v treh delih. V prvem delu določa, da je treba s smrtjo kaznovati izdajalce; v drugem, koga razen izdajalcev je še treba kaznovati s smrtjo, v tretjem določa postopek, ki pravi, da sodijo posebna sodišča, po naglem postopku, ustnem in tajnem, zasliševanje krivca ni potrebno, proti sodbi sodišča ni pritožbe in kazen je treba izvršiti takoj. Dr. Marko Natlačen in mnogo drugih ni bil deležen VOS-ovskih odlokov, bili so zahrbtno umorjeni brez sodbe. Do Natlačnove smrti je VOS likvidirala v Ljubljanski pokrajini 1772 ljudi.

Priprave na likvidacijo

Dr. Natlačen je bil ubit v jutru 13. oktobra 1942, ko je bil lep sončen dan, a zjutraj megla, ki je verjetno ščitila morilca, preoblečenega v duhovnika. Likvidator je prišel v Natlačnovo hišo pod pretvezo, da je kaplan iz Trebnjega. Novica o umoru Natlačna je prišla še isti večer v Kočevski rog na Bazo 20, kjer so bili zbrani glavni voditelji revolucije in NOB kot Kidrič, Kocbek, Maček, Rus, Fajfar itd. in premlevali likvidacijo vse do jutra. Vsebinsko pogovorov je Edvard Kocbek zapisal v svoj dnevnik. V skrajšani obliki se glasi; 13. okt.: »Nas je novica iznenadila, priznati moram, da nas je vse prizadela. Prepričan pa sem, da je naše ljubljansko predstavništvo vsestransko premislilo svojo odločitev in pravilno izbralo trenutek za to kazen. Z likvidacijo je padel tisti predstavnik klerikalne stranke, okrog katerega so se zbirali vsi pravoverni pristaši. Londonski vladi je padel tisti zastopnik, na katerega bi se mogla uradno obračati, okupator pa je izgubil tistega med slovenskimi kolaboranti, ki bi mu mogel narediti največ uslug.« 14. okt.: »V Natlačnovi likvidaciji doživljam zakonito porajanje novega prava, revolucionarnega prava in občutka za novo pravico. Ta tragična smrt pomeni z drugimi likvidacijami vred zgodovinski prelom, ki pomeni ne le pravično kazen za izdajalsko sodelovanje, temveč pomeni tudi silovito javljanje novega prava in nove pravice. Revolucionarna volja s kaznovanjem tirana odpravlja staro pravo in postavlja novo«.

Sinova Marko in Anton sta postavila simbolični grob Natlačnovih (kenotaf), na novih ljubljanskih Žalah junija 2005 št. IX

Kako naj bi danes delovala pravna država, ko se nam še vedno kolca po »dobrih starih časih«? Tedaj je oblast uporabljala dvoje uradnih listov s priučenimi revolucionarnimi prijemi enega za sebe, drugega pa za rajo. Dr. Marko Natlačen je bil povsem drugačen človek. Od zibelke naprej je imel krščansko vzgojo. Pri sedemnajstih letih je zapisal prošnjo nebeški Materi: »Sprejmi Kraljica, mojo dušo, vzemi moje srce v svoje mogočno varstvo, da ostanem vselej Tvoj otrok, da si mi vedno dobra Mati, ki ne zapustiš svojega otroka v pretečih nevarnostih tega sveta. Daj mi zdravja, da izpolnim svoje načrte, da dospem srečno skozi nevarnosti varajočega sveta, čez velike valove penečega se morja do zmage, do svojih ciljev, do vzvišenih idej ... (Domače vaje, Alojzjevišče konec leta 1902/1903)

Dr. Marko Natlačen je v življenju dostojanstveno prenašal kritiko svojega okolja in se zavedal, da so tudi take stvari potrebne in koristne, da se v človeku »ubije egoističnega beštija«. Po zapisu Natlačenovega sina Toneta je bil oče mož reda in dela. Šest dni na teden je vstajal ob isti uri. Zajtrkoval je sam v jedilnici, nato pisarna, opoldne kosilo doma z družino, nikdar mesa in ne vina, da bi imel čisto glavo za delo, deset minut smrčanja na divanu, a spet nazaj v pisarno. Večerjal je z družino, tokrat s cvičkom iz soda v kleti. Po večerji je igral tarok z otroki.

Bolj ko se je približevala druga svetovna vojna, je vedno opozarjal na preteči komunizem. Rešitev ni videl v zapiranju komunistov, ampak predvsem v vzgoji mladine. 12. februarja 1940 je pred banskim svetom imel daljši govor o pretečem komunizmu in ga zaključil z besedami: »Moj klic velja posebej vsem poklicnim vzgojiteljem mladine: najdragocenejše, kar imamo, je izročeno vaši skrbi. Čez deset let bo slovenski svet tak, kakršnega vi danes polagate v mlade duše. Gorje vam, če se izkaže, da njiv niste pleli, ali da ste celo sejali ljuljko.«

Kot zaključek naj bo omenjena še njegova izrečena beseda ex cathedra: »Biti samemu sebi zvest je največje dostojanstvo, do katerega se mora dokopati kakšen narod. Tega največjega dostojanstva ne bodo priborili ljudje, ki jih na prvem mestu diči nezvestoba do narodovih idealov!«

Zvestoba do narodovih idealov je bila poteptana v januarju leta 1946, ko je komunistična oblast na ljubljanskih Žalah izkopala posmrtno ostanke Marka, dveh njegovih otrok Vladimira in Bogumila ter žene Vide in jih odvrгла na neznanem kraju. (6, 7)

Nadškof msgr. Alojzij Uran blagoslavlja simbolični grob dr. Marka Natlačna. Tretji z leve je Natlačnov sin Anton s soprogo Susanne. (Mladina 24; 13. 6. 2005)

Mirko Kovač – Lokavec

* * *

Peš z Vipave v Trst kot predniki s "kareto"

Pa naj še kdo reče, da so ljudje današnjega časa brez projektov in zamisli. Če se njihovi življenjski cilji v času krize soočajo z vse težjimi možnostmi realizacije, še ne pomeni, da je ustvarjalnost ljudi zatrta v kali. Gre za neustavljivo, naravno silo fascinantnih oblik, ki obnavlja in poganja zgodovino.

Svoj podvig pa smo zlahka, a ne brez truda izvedli štirje junaki z zgornje Vipavske doline. Peš smo opravili pot z Vipave v Trst, in sicer po potek naših starih mam in očetov. Pred stoletjem so namreč številni Vipavci pešali s "kareto" v Trst in tam kaj prodali oz. kupili, kar je bilo za tisti čas zelo težko. Tržaški Kras je poznal mlekarice, z Istre so hodile šavrinke, a kmetje so hodili tudi globlje s Krasa in celo čez, s krasne doline pod nanoško planoto. Novodobni pešci smo kljub spremenjenemu stilu vsakdana, asfaltiranim potem in prometnemu spremstvu avtomobilov podoživeli, kar nam je razvoj družbe olajšal. Pa vendar, to so poti, ki tudi v 21. stoletju nosijo veliko pomena.

Pot smo opravili v petek, 16. novembra, s sledečimi etapami: Dolga Poljana–Planina–Gaberje–Kobdilj–Kopriva–Dutovlje–Kreplje–Dol pri Vogljah–Opčine–Trst, kar znese dobrih 40 kilometrov. Velika dolžina je zahtevala uhojene noge in trdo psihično pripravo. Štirje junaki (David, dvakrat Marko in

Franko) smo razdaljo prepešačili v dobrih 7 urah. Da pa ne bi bilo vse ostalo pri hoji, smo zaključeno pot proslavili na Velikem trgu v Trstu, kjer se nam je pridružil prijatelj ter znanec enega izmed pohodnikov in v kvintetu smo zapeli ponarodelo Vstajenje Primorske.

Brez skrbi, za pot nazaj domov smo bili dogovorjeni za prevoz do Piščancev, kjer smo obiskali prijatelja in sošolca enega izmed članov pohoda Andreja Boleta. Ukvarja se z vinarstvom, kraljevo panogo vipavskih ljudi, tako da smo si imeli možnost ogledati in preizkusiti nekaj odličnih letnikov vitovske grganje, črnine, malvazije in drugih. Pred povratkom v domače kraje še postanek v Godnjah pri Dutovljah, kjer smo v hramu Davida Grmek, kjer domujeta kraški teran in pršut, še zapeli, potem pa domov k zasluženemu počitku.

Štirje pohodniki na končnem cilju

Jernej Šček in Marko Puc

ISKRICE

O hvaležnosti

Kdor ni hvaležen za malo, tudi za veliko ne bo. (Estonski pregovor)

Kdor hvaležnost zamenja s plačilom, si zasluži le slednje. (A. von Katzebue)

Hvaležnost je teža in vsake teže se hoče človek otresti. (D. Diderot)

Hvaležnost je edino občutje, popolnoma brez interesov, ki ga je sposobna naša narava. (A. R. Vinet)

Vsi imamo razlog, da se zahvalimo, kajti kruh, ki ga jemo, je vedno kruh drugih ljudi. (F. Diettrich)

Lahko je biti hvaležen, zahvaliti se je pa težko. (S. Zweig)

Hvaležnost mora biti pripravljena, občutena, ponižna in brez skritih interesov. (G. Sette)

KOTIČEK ZA POEZIJO

Ko v noč zvonovi zapojo

Ko v noč zvonovi zapojo,
med hribi njihov gre odmev,
le pridite, nas vabijo,
Jezus v štal'ci je rojen.

Pastirji so pri štalici,
se zbrali tiho sred noči,
zaslišali glas angelski,
ki tako jim govori.

Slava Bogu na višavah
in na zemlji mir ljudem,
veselimo zdaj se vsi,
zveličar Jezus je rojen.

Še kralji z Vzhoda daljnega
zaslišali so glas z neba,
zakaj še mi ne peli bi,
kot je angel sred noči.

Niko Krašna

Božič

Kristjanov želja se je izpolnila,
Da bomo božič praznovali
in v gregorijanski koledar
božič z rdečimi črkami zapisali.

Vsa povojna dolga leta
smo verniki zaman čakali,
da bomo kot nekoč še otroci
družinski praznik praznovali.

Velika želja se je izpolnila,
skupščina je božič uzakonila,
svečan bo letos svet večer,
verniki bomo molili, da bo mir.

Božji hrami bodo polni,
verniki srečni, zadovoljni,
ob stiskih rok se bomo veselili,
ko bomo srečen božič si voščili.

Slovincem naj se želja izpolni,
da bi letos dve rojstvi praznovali,
rojstvo Božjega Zveličarja
in priznanje naroda slovenskega.

Tone Frantar

(Pesem je bila objavljena leta 1991)

Koledniki

(Narodna)

Spet smo prišli, ljúdi božji. Mir tej hiši!
Boltažar, na vrata letnico zapiši!
Spet se naokrog je leto zavrtelo,
naj bo zdravo, mirno in veselo.
Hu! Po snegu gazimo mi, mraz lovimo,
lepa vam voščila nosimo, delimo.
Dobro srečo, oče gospodar (ej, kdo je mar?)
v družini, v polju za Vaš rod bogljéni.
Pójete: oženi se moj sin, oženi.
Blagoslov vam mati, skrbna gospodinja.
Bo na mizi hlebec beli, hlebec rženi,
bo na podu; bo na kašči polna skrinja.
Hčerki še za doto nekaj bo ostalo,
hčerkici - nevestici bogato balo.
Bog vas varje treska, hudega vremena,
vam obilna, radodarna bo jesen rumena.
V kleti zašumê vam žlahtni polovnjaki!
Žejni smo mi, žejni, oj, ob uri vsaki.
Kapljica naj teče, nikdar ne izteče
v praznike, v godove, v božje, v vaše slave,
vlije zdravja vam, vse radosti, vse sreče,
splahne vam bolezní, vse skrbi, težave.
Bogu hvala ljudi, zdaj se poslovimo,
le naprej, naprej mi do vseh hiš hitimo.
Spet se leto naokrog je zavrtelo,
naj bo zdravo, mirno in veselo.

Kruh

G. Natalija Krašna je v 101. št. VG objavila simpatično pesmico o kruhu.

V gimnazijo sem hodila na Sušaku, ki je sedaj del Rijeke, a do celo 1948. leta sta bili ločeni mesti. Čeprav sta mesti od 1941. leta bili pod isto 'komando', enkrat italijansko, enkrat malo NDH, malo nemško – so bili za prehod reke Rečine do 1945. leta vedno potrebni nekakšni dokumenti. Nekaj časa smo imeli italijansko šolo. Namreč – le mlajši otroci so imeli pouk popolnoma v italijanščini, gimnazijci pa smo imeli pouk v hrvaškem jeziku, toda vsak dan (pouk smo imeli tudi ob sobotah) smo imeli uro italijanščine. Razredniki so bili brez izjeme italijanski učitelji. Upirali smo se pouku italijanščine, čeprav smo imeli zelo človeško in pravično učiteljico. Neka druga učiteljica nas je modro opomnila: »Kako se boste borili proti sovražniku, če ne boste znali njegovega jezika?« Res nas je dosti naučila, posebno o klasični italijanski književnosti, za kar smo ji bili kasneje hvaležni. A v čitanki smo imeli verze, ki so jih pripisovali Mussoliniju – ne vem pa, če je to res – bili so in so še danes lepi in podučljivi. Žal se cele pesmice ne spomnim, a od mojih sostanovalcev v Domu, ki so hodili v italijansko šolo od vsega začetka, se je nihče ne spominja. Podajam jo v prevodu, kolikor se je spomnim:

Ljubite kruh, srce doma,

vonj jedilne mize, radost ognjišča.

Spoštujte kruh ... (Nadaljnjih stihov se ne spominjam.)

Ne razmetujte kruha, najslajši božji dar,

najsvetejša nagrada za človeški trud.

Živila so bila na karte – kruha smo dobivali 'navadni' le po 20 dag na dan. Mama nam je naredila vsem vrečke in je vsak zjutraj dobil svoj košček kruha. Pri obrokih niso dajali narezanega kruha, vsak je žvečil svojega. Če je bil kdo povabljen na kosilo, si je kruh prinesel s seboj, to je bilo v splošni navadi in nihče se temu ni čudil. Spominjam se, da je bil nekoč ves teden kruh iz neke plesnive moke in je obupno smrdel – ampak vsega smo pojedli – in zaradi tega ni nihče zbolel.

Res je – ljubite kruh, spoštujte kruh, ne razmetavajte kruha!

Nada Kostanjevic

Utrinki iz preteklosti

Ko sem v zadnji številki VG zagledala sliko Stanka Ferjančiča iz Sanabora, sem se spomnila nekoliko čudnega srečanja z njim.

Takrat pač ni bilo v vsaki hiši in v vsaki pisarni računalnika, in če je kdo hotel karkoli doseči, je moral zapisati na pisalni stroj, če ga je imel, ali pa prositi nekoga, ki ga je imel.

Tako se je lepega dne Stanko pojavil v moji kuhinji in me prosil: »Napisali mi boste prošnjo za odškodnino, ker mi divjad dela škodo na pridelkih.« »Seveda vam bom, ali kam?« »V Ljubljano.« »Kam?« »V Ljubljano.« »Kaj na škofijo?« Potem se mu je posvetilo: »Vi rabite kakšno ulico.« Seveda za ulico nisva vedela ne jaz ne on, pa sem ga poslala k Francu Blažonovemu – kako sta stvar rešila, ne vem.

Takoj za njim se je pojavila v kuhinji pokojna Štefka Hrovatin – Gortnarjeva. »Teta, ali mi boste naredila prošnjo za 'spodporo'?« Neuki stranki bi bili dolžni na uradu narediti prošnjo, oziroma vzeti jo na zapisnik. Ampak komodne uslužbenke so pač največkrat pošiljale prosilce k znancem s pisalnimi stroji. »Dobro, Štefka, ampak kam?« »Na Občino, na socialno.« Rekla sem ji, potem ko sem prošnjo naredila, da ni treba, da ji nihče govori, da je neumna.

Nada Kostanjevic

Naša preteklost na starih fotografijah

Vipavski planinci leta 1960 na Čavnu

Tako se je gradilo — povojno udarniško delo

Vesela družba z bobnarjem Francem Reharjem - Mašešom in harmonikašem. Spoznani: Franc Trampuž, Milan Cunta, Janez Petrič z Gradišča

ZA RAZVEDRILO

PRENOVLJENA »LEPOTICA«

			SESTAVIL VLADIMIR ANŽEL	POKRAJINA NA ZAHODU SLOVENIJE	LITURGIČNI SPEV PRI KATOLIŠKI MAŠI			RIMSKA 7	ŠPANSKO ŽENSKO IME	VSTOPNICA		
			KRAJEVNA SKUPNOST			OSTANEK PODRTEGA DREVESA	... IN KRIK					
			MULJ NA DNJU JEZER				ČRT HIBIBAR					
												PREBIVAL- KA EVROPSKE OTOŠKE DRŽAVE
												BENEŠKI VLADAR
		ORG. OZN. ZA IZOBIL. ZNAN. IN KULT.						ZAZNAVANJE S PRSTI	MED ZAPOREDNI CRKI			
	REKA V MONGOLIJI				SKUPINA ŽIVALI					ČE		
	VIKTOR ČAR				ZBOR PRAVOSLAVNE CERKVE					POL MIŠ, POL PTIČ		
ODVAJALO KLISTER				STOJAN URŠIČ		RASTLINS. BODICA					ZAČETEK IN KONEC ABECEDJE	
				LIDIJA OSTERC		DELAVEC, KI POLOČA TARBE					DVOČLENIK	
OSEBE, KI NE NOSIJO (VOJAŠKE)								EVA BAJC				SRBSKO MOŠKO IME ALEKSAN- DER
								ANA KOREN				VODNA PREGRADA
	KEMUSKI ZNAK ZA ERBU	MOŠKO IME			OTOPELOST							
		PLES			OSNOVNA MERA							
REKA V SV ŠPANJI				SKANDIN. DROBIŽ				ZAČETEK IN ...				
				EMA KOBAL				VRSTA JEDI				
UČITELI, KI SKRBI ZA RAZRED								STAV, DRŽA				
								GRŠKA ČRKA				
	AMATER, NEPROFESI- ONALEC				IZRAELSKI PEVEC IN GLAS- BENIK, ABI							VRSTA TROBILA
												MANJŠI JADRANSKI OTOK
	UČENJE	VIDA CURK		MAMILAŠ, NARKOMAN	VISOK MOŠKI GLAS						π	
		PRENPET PATRIOT									POVEČANJE DOLŽINE	
MAJHEN ZAJEDA- VEC			IVAN DOLES		ŠVEDSKO SAMČARSKO SREDIŠČE			ALBANSKI DRŽAVNIK, RAMIZ	DOLINA NA KOROŠKEM			
			POTOMEČ		ORNAMENT				MESNI NAMAZ			
DEL CELOTE			ROMAN OGRIN			FINSKI ARHITEKT, ALVAR (1898-1976)	GL. MESTO BOLIVIE					
			ZVENEČI SOGLASNIK				ŠPELA DEBEVC					OLGA ABRAM
VISOŠOLSKA												
USTANOVA	TERME V MORAVSKIH TOPLICAH											
KI BO IME LA												
SEDEŽ V OBNOVLJE- NEM			AMER. IGR. PATRICIA					KONOPEC, OZE	GR. BOGIN, MODROSTI TRGOVINA S TIRISČNIM BLAGOM			
			KEM. ZNAK ZA NATRIJ									
GRADU V VIPAVI									MEDICIN- SKA IGLA			
									IVO JAN			
POLOŽAJ PRI JOGL UGODEN ZA MEDITACI					TIRI NEBESNIH TELES							
ENAKI ČRKI			TOMAŽ ŠČEK			OKROGEL PREDMET Z NAVOJI						

REŠITEV iz 102. št. VG:

VODORAVNO: BK, Cr, Aljaž, Roar, **župnik**, Alf, ena, Solea, zar, uvod, Azra, ij, skunk, trz, Popit, Kafa, vece, Ulm, Tar, torbar, oblinica, **Franc Pivk**, TN, askar.

NAVPIČNO: SU, TK, Tof, ovira, obrt, **Alojz Furlan**, žled, Albin, barufa, SP, Manca, klop, akov, rips, **Janez Zupet**, cik, carinarnica, Ava, rž, karakter, Kr.

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS OD 1.10.2012 DO 31.12.2012

Bogataj Pavel	Ajdovščina	20 €
Clemenž Majda	Ljubljana	15 €
Fabčič Stane	Kosovelova	20 €
Kogoj Valentina	Budanje	20 €
Krašna Natalija	Vrhoplje	10 €
Marsetič Olga	Kosovelova	5 €
Praček Pavla	Budanje	20 €
Premrl Cilka	Gregorčičeva	20 €
Štrancar Jože	Ajdovščina	10 €
Trošt Urška	Vipava	40 €
Vaščani Sanabora		70 €
Vidrih Darinka	Slap	20 €
Skupaj		270 €

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

Svoje prispevke lahko nakažete tudi na TRR KS Vipava 01336-6450860755 s pripisom ZA VIPAVSKI GLAS.

VIPAVSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA
DECEMBER 2012
750 izvodov

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Vladimir Anžel, Milan Poljšak in Polona Puc - lektorica

Naslednja številka bo izšla predvidoma marca 2013. Vljudno prosimo vse, ki bi radi kaj zapisali za naše glasilo, da svoje prispevke pošljete najkasneje do 10. Marca 2013 na elektronski naslov: vipavski.glas@gmail.com.

Za vse informacije lahko pokličete na tel. št. (05) 366 50 68 (Gizela) ali (05) 366 50 98 (Magda).

Tisk: Papirna galanterija Sedmak Ajdovščina

VSEBINA

Iz naše preteklosti

Sveti Daniel, Bela in vasica Sanabor	stran 2
Nov šolski zvon	stran 7
Moja srečevanja z Zajčjim gradom v Šembidu	stran 11
Vipavska vojašnica in vipavski bataljon pred 20. leti	stran 13

Predstavljamo vam

Spomini na očeta Franca Mikuša	stran 15
--------------------------------------	----------

Iz naše KS

Moje mnenje o mrliški vežici na pokopališču v Vipavi	stran 19
--	----------

Iz naše občine

Rezidenčno poslopje Lanthierijeve graščine v Vipavi je obnovljeno	stran 20
Predsedniške volitve 2012 za območje Vipave	stran 22

Iz ustanov in društev

Iz ŠGV	stran 23
--------------	----------

Iz OŠ

Poletne delavnice »Zmorem za več« na OŠ Draga Bajca Vipava	stran 25
Simbioz@	stran 26
Tehnični dan v tretjem razredu	stran 26
Predpraznični čas	stran 27
Mladi kitaristi iz Podnanosa so nastopali	stran 27

Iz CIRIUS-a

Dobrodelni koncert za nove terapevtske pridobitve	stran 28
---	----------

Vipavska knjižnica v novih prostorih	stran 29
--	----------

Iz društev

Tamburjaši v letu 2012	stran 31
Zlata Ipavska v zlati Pragi.....	stran 32
V pričakovanju »o magnum mysterium«	stran 33
Srečanje zvestih krvodajalcev	stran 34
Miklavževanje 2012.....	stran 35
V spomin Jožefa Petkovšek - Pepca	stran 35
Zahvala	stran 36

Iz naše župnije

Star hišni blagoslov	stran 37
Trikarljevski akcija 28. 12. 2012	stran 37

Za dom in družino

Lepo sožitje je osnovni vir sreče.....	stran 38
Lepši prazniki tudi za starostnike in socialno ogrožene	stran 38
Mančan – slovenski ban	stran 39
Peš z Vipave v Trst kot predniki s "kareto"	stran 42
Iskrice.....	stran 43
Kotiček za poezijo	stran 43

Kruh	stran 45
------------	----------

Utrinki iz preteklosti	stran 45
------------------------------	----------

Naša preteklost na starih fotografijah	stran 46
--	----------

Za razvedrilo

Križanka	stran 47
----------------	----------

Ridovščina

SP-dom 908(497.4)0

VIPAUSKI

2012

352.9(497.4 Vipava)

0145020,103

COBISS c

